

Rode Huizen

Studentenactivisme en -huisvesting in Nijmegen tijdens de jaren zeventig

Huug Wiss, s1009201
Begeleider: Prof. Dr. T.H.G. Verhoeven
15 augustus 2022
Geschiedenis
Faculteit der Letteren
Radboud Universiteit Nijmegen

Radboud Universiteit

Woordenaantal (hoofdstekst): 9957.

Afbeelding voorblad: Carla van Rooy, 1978, kraakactie. Fotocollectie Regionaal Archief Nijmegen.

Dankwoord

Deze scriptie had niet geschreven kunnen worden zonder de medewerking van Roel Hoek, Roos Huijnen, Jules Jansen, Ed Melchior en Rob Wolf, die elk hun tijd opgeofferd hebben om door mij geïnterviewd te worden, waarvoor veel dank (ook voor de koffie).

Bovendien bedank ik Meike Kemna voor het beantwoorden van mijn oproep op sociale media en mij in contact brengen met René van Hoften, wie ik ook bedank voor het delen van *Bevlogen Sociologen* en het meedenken met mijn onderzoek.

Tot slot bedank ik mijn begeleider Dolly Verhoeven, wiens feedback gedurende viereneenhalve maand onmisbaar is geweest.

Inhoud

Dankwoord.....	2
Inleiding	4
De internationale, nationale en Nijmeegse studentenbeweging.....	4
De psychologie achter protesten	7
De leefomgeving van studenten	8
Probleemstelling en afbakening.....	9
Vraagstelling.....	10
1. Dataverzameling en methode.....	11
1.1 Dataverzameling en bronkritiek.....	11
1.1.1 Oral history: selectie respondenten, interviewguides & valkuilen	11
1.1.2 Literatuur en overig primair bronmateriaal	11
1.2 Methode	12
2. Het studentactivisme in Nijmegen	14
2.1 De opkomst.....	14
2.2 Universitair protest.....	15
2.3 Verschillen op de universiteit	16
2.4 Niet-universitair protest	16
2.5 De faciliterende rol van huisvesting	17
2.6 Conclusie.....	18
3. Aanleidingen tot activisme.....	19
3.1 Indirecte aanleidingen.....	19
3.2 Directe aanleidingen.....	20
3.3 Conclusie.....	21
4. Huisvesting van Nijmeegse studenten	22
4.1 Huren bij een huisbaas	22
4.2 Kraken.....	23
4.3 Woongroepen	23
4.4 Wonen met huisgenoten	25
4.5 Conclusie.....	25
Conclusie.....	26
Bibliografie	28
Primaire bronnen	28
Literatuur.....	28
Kranten- of tijdschriftartikelen en webpagina's.....	30
Bijlage 1: respondenten.....	31
Bijlage 2: interviewguide.....	32

Inleiding

“De gelukkige helft van het leven droeg een plaatsnaam. Nijmegen. Ik hield van de stad, voelde me er thuis. Ze verenigde de zwier van het zuiden met de zijnderende activiteit van de jaren zestig. Het ene spandoek was nog niet opgeborgen of het volgende werd al beschilderd. Iedere dag weer werd de stad op haar kop gezet.”¹

Deze woorden sieren de gevel van mijn studentenhuis in Nijmegen. Ze zijn van de pen van Koos van Zomeren, auteur en medeoprichter van de Kommunistiese Partij Nederland/Marxisties Leninisties (KPN(ml)), de voorloper van de SP. Het zegt iets over het opstandige imago dat de stad in de jaren zestig en zeventig verwierf. In verschillende universiteitssteden in binnen- en buitenland ontstond toen een beweging van ontevreden studenten. In Nederland waren het met name Amsterdam, Tilburg en Nijmegen waar studenten zich roerden. Hoewel mythevorming rondom en romantisering van het Nijmeegse activisme tijdens de jaren zestig en zeventig mettertijd herhaaldelijk is aangetoond, heeft deze periode wel degelijk het huidige imago van de stad gekleurd.² Erfenissen van toen zijn bijvoorbeeld culturele centra zoals de Lindenberg of Doornroosje, maar ook de progressieve sfeer waar het stadsbestuur prat op gaat.³ Activistische studenten – een luidruchtige minderheid – gaven de stad een roemrucht aanzien. De aanwezigheid van de Katholieke Universiteit Nijmegen (KUN) in de stad is daarmee bepalend voor haar recente geschiedenis geweest.⁴

De KUN maakte tijdens de jaren zestig een sterke groei door en een groot deel van de nieuwe universitaire studenten zocht een woonruimte in de stad.⁵ In de jaren zestig en zeventig werden voor hen de eerste studentencomplexen opgericht en steeds meer panden werden verhuurd als studentenhuis. Studenten woonden ook geregeld in bij een hospita en een enkeling betrok een kraakpand. Het vinden van een kamer betekende voor woningzoekende jongeren vaak dat ze een beroep moesten doen op hun sociale netwerk. Voor de velen die in Nijmegen kennismaakten met het op kamers wonen, waren huisgenoten bovendien één van de eerste sociale groepen met wie ze kennismaakten; een zogenoemde *peer group*. Jongvolwassenen hechten relatief veel waarde aan de meningen binnen hun *peer group* en worden erdoor beïnvloed.⁶ Welke rol had dit mechanisme van *peer influence* door huisgenoten? Ofwel, welke rol speelde huisvesting in de mate van activisme onder Nijmeegse studenten in de jaren zeventig? Hoe zag de huisvesting van studenten en het activisme er toen uit? Welke factoren droegen nog meer bij aan deze studentenbeweging?

De internationale, nationale en Nijmeegse studentenbeweging

Verschillende onderzoekers op variërende schaalniveaus hebben met elkaar gemeen dat hun werk autobiografisch te noemen is; ze namen zelf deel aan de beweging die ze onderzocht hebben. Een voorbeeld van een autobiografische onderzoeker op dit vlak is Philip G. Altbach. Hij was in de jaren zestig betrokken bij de eerste golf van de studentenbeweging en is vervolgens verbonden geweest aan meerdere universiteiten, waaronder Harvard en Stanford. Altbach benadrukte al in 1964 het internationale karakter van de nog jonge studentenbeweging.⁷ Gedurende vijftig jaar richtte Altbach zich met zijn onderzoek op onderbelichte tonelen van de studentenbeweging, zoals Azië en Zuid-Amerika, en deed een poging de voorwaarden te

¹ Koos van Zomeren, *Een jaar in scherven* (Amsterdam 1988).

² Peter van der Heijden & John van Zuthem, ‘Een modelboerderij voor de rest van Nederland? Nijmegen als ‘linkse stad’ in de jaren zeventig’, *Numaga jaarboek* (2011) 97-111; Paul Scheffer, ‘Op het breukvlak van klassieke en moderne universiteit’, in: E. Schillebeeckx, A.G.M. van Melsen, A.G. Weiler, J.M. Hageman, S.F.L., Baron van Wijnbergen en Paul Scheffer, *Democratisering en identiteit, Beschouwingen over de Katholieke Universiteit Nijmegen 1968-1983* (Nijmegen/Baarn 1983) 104; Jan Brabers, ‘Van rooms naar?’, in: Jan Brabers (ed.), *Nijmegen, geschiedenis van de oudste stad van Nederland (deel 3)* (Wormer 2006) 451.

³ Carin van der Meij, ‘Nijmegen is een regenbooggemeente: dit betekent het’, *In de Buurt Nijmegen* (21 juli 2021).

⁴ Van der Heijden & van Zuthem, ‘Een modelboerderij voor de rest van Nederland?’, *Numaga jaarboek* (2011) 111.

⁵ Rob Wolf, *Student Onder Dak: 55 jaar studentenhuusvesting in Nijmegen* (Nijmegen 2006) 5.

⁶ B. Bradford Brown, ‘Peer groups and peer cultures.’ in: S. S. Feldman & G. R. Elliott (eds.), *At the threshold: The developing adolescent* (Harvard University Press 1990) 171.

⁷ Philip G. Altbach, ‘The International Student Movement’, *Comparative Educational Review* 8:2 (1964) 131-137.

ontdekken die de opkomst van een studentenbeweging verklaren, waarover hij in 1991 zou schrijven dat een algemene, theoretische verklaring nog altijd ontbreekt.⁸

Auteurs die in latere jaren over de studentenbeweging schreven, deden dat dikwijls met een afstandelijkere toon. Het onderzoek van Thierry M. Luescher, onderwijskundige verbonden aan de University of Cape Town, naar de studentenbeweging bouwt expliciet verder op het werk van Altbach, waarin Luescher bepaalde generalisaties weet te onderscheiden.⁹ Luescher daagt Altbachs notie dat er geen universele modellen van de beweging bestaan uit. Vergelijkbaar met Altbach en Lueschers internationale aanpak is die van Andresen en van der Steen in het boek *A European Youth Revolt*, waarin de auteurs uitvoerig de verschillende Europese jongerenbewegingen van de jaren tachtig beschrijven.¹⁰ *A European Youth Revolt* is één van de publicaties uit de recente opleving van onderzoek naar studentenbewegingen. Deze generatie onderzoekers stelt vragen over de oorzaak van de internationale studentenbeweging. Deze nieuwe lichte auteurs hebben de hoogtijdagen van de beweging niet zelf meegemaakt en baseren zich op empirische data uit archieven, interviews en autobiografische literatuur. De temporele afstand die bestaat tussen de vroege en latere auteurs verklaart waarom latere werken afstandelijker van toon zijn. De emotie en de belangen van autobiografische onderzoekers maakten dat zij andere zaken onderzochten. Latere auteurs konden de balans opmaken, vergelijkend onderzoek doen, en de beweging in een grotere context plaatsen.

Vroeg onderzoek naar de Nederlandse studentenbeweging deelt Altbachs autobiografische karakter, bijvoorbeeld in de vorm van Hugo Klijnes boek *Geschiedenis van de Nederlandse Studentenbeweging 1963-1973*, waarin hij op kroniekmatige wijze de ontwikkelingen vanaf 1963 beschrijft en het links-theoretische jargon uit die tijd niet schuwt.¹¹ Klijnes boek, zijn doctoraalscriptie in de sociologie, schreef hij met het doel zijn mede-studentactivisten aan te zetten tot het schrijven en toepassen van hun geschiedenis en links-ideologische standpunten.¹² In een recensie van het boek in de Volkskrant is journalist Han van Gessel duidelijk over Klijnes manier van schrijven: ‘een taalgebruik in een jargon waar de honden geen brood van lusten.’¹³ Klijnes dataverzameling leunt sterk op zijn eigen ervaringen, beleidsstukken van studentenorganisaties en werken van onder anderen Lenin en Mao Zedong. Het werk is nuttig als referentie voor de vroege ontwikkelingen van de Nederlandse studentenbeweging uit het oogpunt van de activisten zelf.

Kritischer van toon was Jacques Janssen, socioloog en toenmalig hoogleraar aan de KUN. Janssen maakte in 1979 de balans op van tien jaar studentenbeweging in Nederland in zijn artikel ‘Tien jaar wijzer: de studentenbeweging tussen ‘toen’ en ‘toekomst’.¹⁴ Janssen komt tot een viertal conclusies: de studentenbeweging verloor haar internationale karakter; de student was niet langer een elitair lid van de voorhoede, maar een ‘naamloze’ in de achterhoede; studenten stelden niet langer utopische eisen, maar namen genoegen met plaatselijke ideologische overwinninkjes; en de massale, breed gedragen aanhang van de studentenbeweging was verloren gegaan.¹⁵ Janssen baseert zich net als Klijne op beleidsdocumenten en artikelen in (universiteits-)kranten, maar veel meer dan Klijne ook op wetenschappelijke publicaties. Janssens bekendste werk schreef hij samen met Paul Voestermans. *De Vergruisde Universiteit* is een 651 pagina’s tellend proefschrift uit 1978.¹⁶ Het is toonaangevend gebleken in onderzoek naar de studentenbeweging. Janssen

⁸ Philip G. Altbach, ‘Student political activism’, in Altbach P. G. (ed.), *International higher education: an encyclopedia*, (Garland, New York/London 1991), 247.

⁹ Thierry M. Luescher-Mamashela, ‘Theorising student activism in and beyond the 20th century: the contribution of Philip G. Altbach’ in: M. Klemenčič, S. Bergan & R. Primožič (eds.), *Student Engagement in Europe: society, higher education and student governance* (Straatsburg 2015) 33-49.

¹⁰ Knud Andresen & Bart Steen, *A European Youth Revolt, European Perspectives on Youth Protest and Social Movements in the 1980s* (Londen 2016).

¹¹ Klijne, *Geschiedenis van de Nederlandse Studentenbeweging 1963-1973* (Amsterdam 1978).

¹² Ibidem, 15.

¹³ Han van Gessel, ‘Studentenverzet’, *de Volkskrant* (30 september 1978).

¹⁴ Jacques Janssen, ‘Tien jaar wijzer. De studentenbeweging tussen ‘toen’ en ‘toekomst’, *Jeugd en Samenleving* 9:9 (1979).

¹⁵ Ibidem, 753.

¹⁶ Jacques Janssen en Paul Voestermans, *De Vergruisde Universiteit* (Nijmegen 1978).

en Voestermans verrichtten voor het boek literatuur- en veldonderzoek onder studenten, waarmee uitspraken van oud-studenten anno 2022 te koppelen zijn aan gegevens van toen. De auteurs hebben een holistische aanpak gehanteerd, waarbij onder meer politieke overtuiging, financiële situatie, studieresultaten, studierichting en alcohol- en drugsgebruik als onderwerpen worden behandeld. De titel *Vergruisde Universiteit* slaat op het scala aan groeperingen waar studenten anno 1978 uit konden kiezen. De *case study* is uitermate bruikbaar voor dit onderzoek wegens de afstandelijkheid en objectiviteit van de auteurs in relatie tot het activisme.

Een tweetal boeken met als onderwerp de KUN is *Democratisering en identiteit* en *Proeven van eigen cultuur*. In het eerste, geschreven door Schillebeeckx et al. ter gelegenheid van het twaalfde lustrum van de universiteit, waarschuwt Paul Scheffer al voor mythevorming rondom het Nijmeegse activisme.¹⁷ Scheffer, zelf voormalig studentactivist, geeft ‘aantekeningen over de opkomst en ondergang van de Nijmeegse studentenoppositie’.¹⁸ Behalve de door Scheffer verstrekte waarschuwing biedt het boek een aanvulling op de voor de Nijmeegse situatie specifieke literatuur. *Proeven van eigen cultuur* is een tweedelig boek van Jan Brabers en Osmund Schreuder dat dient als uitvoerige beschrijving van de 75-jarige geschiedenis van de KUN.¹⁹ Het tweede, door Schreuder geschreven, deel is verhalend van aard, mogelijk vanwege de geringe temporele afstand tot de onderzoeksperiode. Het biedt net als Scheffers hoofdstuk een helder overzicht van de ontwikkelingen rondom de KUN. Schreuders werk richt zich echter meer op universitaire en beleidsmatige zaken, waar Scheffer de student en studentenorganisaties als startpunt neemt.

Een boek dat met de nodige voorzichtigheid als primaire bron te beschouwen is, is Frank Koster *Studenten van proletariaat tot praatgroep*.²⁰ Koster, politicologiestudent in Nijmegen van 1970 tot ’76, noemt expliciet dat veel van zijn boek terug te leiden is tot zijn eigen ervaringen. Het boek mist een duidelijke wetenschappelijke inkadering, wat Koster erkent in zijn werkwijze. Zijn doel was om de opkomst van een groep linkse studenten, waartoe hij zelf behoorde, en hun grote invloed op de Nijmeegse universitaire wereld te verklaren en uit te leggen ‘hoe dit het dagelijks leven van de deelnemers kwam te domineren’.²¹ Koster geeft als ‘centrale noemer’ de wil van de betrokkenen om greep te krijgen op hun eigen dagelijkse leven.²² Het dagelijkse leven van studenten komt echter maar sporadisch voor in het werk. Hij schrijft hierover dat eerstejaars politicologiestudenten indertijd vooral uitkeken naar het sociale aspect van studeren en dat ze zich in Nijmegen gemakkelijk konden distantieren van hun middelbareschooltijd, waardoor ze al snel een vriendenkring opbouwden.²³ Koster’s eigen vriendenkring overlapte met de studieverenigingen en actiegroepen waar hij actief in was. Met hen sprak hij alleen in informele setting over zaken als relaties of financiën.²⁴

Waar Koster met zijn schrijven midden in de studentenbeweging zat, kon de historicus Jan Brabers in 2006 een nuance aanbrenge bij het activistische beeld van Nijmegen tijdens de jaren zeventig, toen hij schreef dat veel van de inwoners maar weinig gaven om het studentactivisme.²⁵ Peter van der Heijden en John van Zuthem volgden deze lijn in het artikel ‘Een modelboerderij voor de rest van Nederland?’.²⁶ Deze auteurs hadden de benodigde afstand om de balans van het activisme op te maken. Volgens Brabers, van der Heijden, en van Zuthem was het grootste deel van de Nijmeegse (studenten)populatie geen activist.

¹⁷ Paul Scheffer, ‘Op het breukvlak van klassieke en moderne universiteit’, in E. Schillebeeckx et al., *Democratisering en identiteit* (Nijmegen 1983).

¹⁸ Ibidem, 104.

¹⁹ Osmund Schreuder, *Proeven van eigen cultuur – deel 2* (Nijmegen 1998).

²⁰ Frank Koster, *Studenten van Proletariaat tot Praatgroep, een verhaal over de Nijmeegse studentenbeweging tussen 1970 en 1976, vooral over de socialistiese studentenbond politikologie* (Nijmegen 1979)

²¹ Koster, *Studenten van proletariaat tot praatgroep* (Nijmegen 1979) 11.

²² Ibidem, 12

²³ Ibid., 137.

²⁴ Ibid., 179.

²⁵ Jan Brabers, ‘Van rooms naar?’ in: Jan Brabers (ed.), *Nijmegen, geschiedenis van de oudste stad van Nederland (deel 3)* (Wormer 2006).

²⁶ Peter van der Heijden & John van Zuthem, ‘Een modelboerderij voor de rest van Nederland? Nijmegen als ‘linkse stad’ in de jaren zeventig’, *Numaga jaarboek* (2011) 97-111.

De psychologie achter protesten

De vraag waarom iemand wel of niet deelneemt aan een protest, is er een van sociaalpsychologische aard. Immers, een protest(beweging) is een gezamenlijke uiting van onvrede met als doel de huidige status quo te wijzigen. Onderzoek naar dit thema kwam halverwege de twintigste eeuw op gang, toen Fernand Braudel, een prominent lid van de Annales-school van historici, een oproep deed tot samenwerking tussen sociale wetenschappers en geschiedkundigen. Deze dialoog zou een temporele dimensie toevoegen aan het werk van sociologen en psychologen, terwijl historici toegang kregen tot concepten uit niet-traditionele hulpwetenschappen.²⁷ Producten van deze samenwerking zijn bijvoorbeeld historische werken over sociale bewegingen met een sociologische inslag.²⁸

Theorieën over sociale bewegingen vinden veelal hun oorsprong in de jaren zestig en zeventig, toen de noodzaak ontstond een verklaring te vinden voor de plotse, soms disruptieve, veranderingen in de samenleving. Een invloedrijke theorie is de *Resource Mobilization Theory* (RMT).²⁹ Deze wordt gezien als fundamenteel voor onderzoek naar sociale bewegingen vanaf de jaren zestig. De bedenkers, McCarthy en Zald, zagen sociale bewegingen als rationele uitingen van onvrede wanneer essentiële middelen (kennis, tijd, geld, vaardigheden) op een efficiënte manier worden ingezet.³⁰ De bevindingen van McCarthy en Zald zijn toepasbaar op onderzoek naar het Nijmeegse activisme wegens hun algemene karakter en vormen daarom een belangrijk onderdeel van de analyse in deze scriptie.

Waar de RMT activisme op een macroniveau behandelt, is er ook onderzoek gedaan naar de individuele afwegingen van activisten. Grondlegger van dit onderzoeksgebied is Bert Klandermans, emeritus professor aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en auteur van het boek *Social Psychology of Protest*.³¹ Klandermans' werk gaat terug tot de jaren tachtig, toen hij de sociale bewegingen van de twee decennia ervoor poogde te verklaren aan de hand van onder andere de *Resource Mobilization Theory*. In samenwerking met Conny Roggeband publiceerde Klandermans in 2010 het *Handbook of Social Movements Across Disciplines*.³² Het boek biedt handvatten voor wetenschappers uit verschillende disciplines - ook de geschiedenis - in relatie tot sociale bewegingen. Klandermans' visie op de vraag waarom een individu zou deelnemen aan een protest, leunt op drie centrale termen: *efficacy*, *resources* en *opportunities* (ofwel; doeltreffendheid, middelen en kansen). Klandermans erkent echter ook dat emoties, sociale netwerken en identiteitsvorming een belangrijke rol spelen. Een recent artikel dat in lijn is met Klandermans' school is 'Predicting Protest', waarin de sociaalpsychologen Kelloway, Francis, Catano en Teed een model toelichten om protesten mee te voorspellen. Zij stellen dat een grote rol is weggelegd voor de factor 'strijdbaarheid' van mogelijke deelnemers, evenals het gevoel dat zij een ware invloed uitoefenen op hun omgeving.³³ Klandermans' school identificeert iemands sociale netwerk als potentiële stimulans voor protestdeelname. In het geval van studenten vallen huisgenoten regelmatig binnen sociale netwerken.

²⁷ Carlos Illades, *Conflict, Domination, and Violence: Episodes in Mexican Social History* (New York 2017) 1.; Fernand Braudel, 'History and the Social Sciences: The Long Duration', *Political Research, Organization and Design* 3:6 (1960) 3-13.

²⁸ Thomas Akiva, Roderick L. Carey, Amanda Brown Cross, Lori Delale-O'Connor, & Melanie R. Brown, 'Reasons Youth Engage in activism programs: Social justice or sanctuary?', *Journal of Applied Developmental Psychology* 53 (2017) 20-30; J. Craig Jenkins, 'Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements', *Annual Review of Sociology* 9 (1983) 527-553; John D. McCarthy & Mayer N. Zald, 'The Enduring Vitality of the Resource Mobilization Theory of Social Movements', in Jonathan H. Turner (ed.): *Handbook of Sociological Theory* (Boston 2001) 533-565.

²⁹ Mancur Olson, *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups* (New York 1968); Jenkins, 'Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements', *Annual Review of Sociology* 9 (1983) 527-553; McCarthy & Zald, 'Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory', *American Journal of Sociology* 82:6 (1977) 1212-1241.

³⁰ Bob Edwards & John D. McCarthy, 'Resources and Social Movement Mobilization', in: David A. Snow, Sarah A. Soule & Hanspeter Kriesi (eds.), *The Blackwell Companion to Social Movements* (Malden 2004) 117.

³¹ Bert Klandermans, *Social Psychology of Protest* (Oxford 1997).

³² Conny Roggebrand & Bert Klandermans (eds.), *Handbook of Social Movements Across Disciplines* (Cham 2017).

³³ E. Kevin Kelloway, Lori Francis, Victor M. Catano & Michael Teed, 'Predicting Protest', *Basic and Applied Social Psychology* 29:1 (2007) 14.

Brian Dill en Ronald Aminzade, auteurs van het hoofdstuk getiteld 'Historians and the Study of Protest' in bovengenoemd handboek, merken op dat historici een aantal aangeleerde reflexen hebben, zoals het focussen op details, vormen van een narratief en gebruikmaken van archiefdata.³⁴ Hoewel niet inherent fout, waarschuwen Dill en Aminzade ervoor dat deze aanpak bij het bestuderen van sociale bewegingen niet altijd de juiste resultaten zal opleveren. Het ontbreekt in archiefdata geregeld aan de emotionele dimensie die inherent is aan sociale bewegingen en de vorming van een narratief zou geen recht doen aan de complexiteit van zulke bewegingen. Ooggetuigen zijn onmisbaar in het bestuderen van deze bewegingen en interviews zijn dus een geschikt middel om inzichten te verkrijgen die anderszins onbekend zouden blijven. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de nadelen van *oral history* (zie paragraaf 1.1.1.).

De leefomgeving van studenten

Onderzoek naar de effecten van studentenhuisvesting begon in de jaren zestig met de publicatie van het boek *College Housing as Learning Centers* door Harold C. Riker.³⁵ Riker, toentertijd directeur huisvesting aan de University of Florida, stelde dat studentenhuisvesting meer was dan slechts woonvoorziening, er kwam een sociale dimensie bij kijken.³⁶ Rikers visie op studentenhuisvesting won aan populariteit en werd toegepast op *on-campus* huisvesting in de Verenigde Staten. Zijn twee aannames - *environment influences behavior* en *learning is a total process* - zijn uitgangspunten voor later onderzoek naar het effect van studentenhuisvesting op studenten, waarbij de nadruk lag op de invloed op academische resultaten. Wat Riker echter duidelijk poogde te maken, is dat de ervaring van een student om méér dan resultaten draait. Hij haalt een onderzoek van Susan Estler aan, waarin vijf doelen van hoger onderwijs worden geïdentificeerd, namelijk; *Social Awareness and Responsibility, Political Awareness, Human Values, Self Awareness and Growth en Vocational Learning*.³⁷ Amerikaanse studentenhuisvesting diende bij te dragen aan de ontwikkeling van studenten tot bewuste en verantwoordelijke burgers. *On-campus living* in de V.S. verschilt van Europese studentenhuisvesting en bewustzijn daarvan is belangrijk bij het overnemen van Riker en Estlers conclusies. Desniettemin snijden hun bevindingen ook in de Nederlandse situatie soms hout. Volgens de onderwijskundigen Palmer, Broido en Campbell, is de sociale functie van studentenhuisvesting minstens zo belangrijk als de fysieke functie.³⁸

Gericht onderzoek naar universiteitsstudenten als *peer group*, zoals ook Riker ze identificeerde, begint in 1943 wanneer sociaalpsycholoog Newcomb zijn onderzoek naar politieke opvatting bij universiteitsstudenten in de jaren dertig publiceerde.³⁹ In 1966 bouwt Newcomb hierop verder in het boek *College Peer Groups*. Een belangrijke conclusie, en waar latere onderzoekers op dit gebied op verder bouwden, is dat universiteitsstudenten zich bij problemen stevast eerst richten tot hun *peers*. Studenten zijn bezig hun normen en waarden te ontwikkelen, waarbij ze kijken naar wat hun *peers'* mening is, zo concludeerde ook de psycholoog Lawrence Kohlberg in een maatgevende publicatie over de ontwikkelingsfasen van jongeren; universiteitsstudenten bevinden zich in het conventionele stadium van morele ontwikkeling waarin leeftijdsgenoten een belangrijke rol spelen.⁴⁰ Uit onderwijspsycholoog B. Bradford Browns onderzoek naar

³⁴ Brian Dill & Ronald Aminzade, 'Historians and the Study of Protest', in; C. Roggebrand & B. Klandermands (eds.) *Handbook of Social Movements Across Disciplines* (Cham 2017).

³⁵ Harold C. Riker, *College housing as learning centers* (Washington D.C. 1965).

³⁶ Carolyn Palmer, Ellen M. Broido & Jo Campbell, 'A Commentary on "The Educational Role in College Student Housing"', *The Journal of College and University Student Housing* 35:2 (2008) 87; Harold C. Riker, *College housing as learning centers* (Washington D.C. 1965).

³⁷ Susan Estler, 'A critical incident study of learning at Ohio University', Master's thesis (1969); Riker & DeCoster. 'The educational role in college student housing', *Journal of College and University Student Housing* 1:1 (1971) 3-7.

³⁸ Palmer, Broido & Campbell, 'A Commentary on "The Educational Role in College Student Housing"', *The Journal of College and University Student Housing* 35:2 (2008) 87.

³⁹ Theodore M. Newcomb, *Personality and social change; attitude formation in a student community* (Dryden Press 1943).

⁴⁰ Lawrence Kohlberg, 'Stages of moral development' in C. M. Beck, B. S. Crittenden, & E. D. Sullivan (Eds.), *Moral education* (Toronto 1971); Jon C. Dalton, *The Influence of Peer Culture on College Student Values* [paperpresentatie]. Annual Meeting of the American College Personnel Association/National Association of Student Personnel Administrators (Chicago 1987).

peer groups en *peer cultures* zijn jongvolwassen een groot deel van hun tijd bezig met het vinden en construeren van *peer groups* en *cultures*.⁴¹

Probleemstelling en afbakening

Uit het overzicht van de bovenstaande relevante wetenschappelijke literatuur kan worden opgemaakt dat er een verband bestaat tussen de ontwikkeling die studenten doormaken en *peer influence*. Dit is niets nieuws. Echter, welke rol de directe leefomgeving, zijnde huisvesting, als unieke sociale factor speelde bij de ontwikkeling van studenten tot activist, blijft onduidelijk. Studentenhuisvesting is uniek in dat het een setting creëert waarin jongvolwassenen in contact komen met elkaar, onafhankelijk van ouderlijk gezag, waar ze ideeën, normen en waarden uitwisselen en experimenteren met zelfstandigheid. Bovendien is de manier waarop studenten regelmatig aan hun woning kwamen – d.m.v. een hospiteeravond of ‘via-via’ – een mechanisme waarbij sociale normen en waarden meespelen. Aangenomen dat studenten als jongvolwassen bezig zijn hun morele ontwikkeling af te ronden, en daarbij beïnvloed worden door hun medestudenten, mag worden verwacht dat huisvesting hierin geen geringe rol speelde. Immers, afhankelijk van hoe hecht de bewoners met elkaar waren, was het een sociale groep met wie een student dagelijks contact had.

In acht nemend dat een groot deel van de Nijmeegse studenten in de jaren zeventig niet activistisch was, richt dit onderzoek zich tot het activisme dat er wel degelijk was en dat is beschreven in bovengenoemde wetenschappelijke literatuur, maar ook in populair schrijven uit en over de jaren zeventig.⁴² De Nijmeegse jaren zeventig zijn een beeldbepalende periode voor de stad geweest en dit onderzoek past binnen een wetenschappelijk kader waarin dit decennium regelmatig is onderzocht. Relevante ontwikkelingen in de jaren ervoor worden aangehaald als historische context.

Omwille van de maximale omvang van deze scriptie is het onderzoek beperkt tot de stad Nijmegen. Dat betekent dat huisvesting in andere universiteitssteden zoals Amsterdam, Tilburg, Utrecht of Leiden niet aan bod komt. In de conclusie volgt een aanbeveling voor vergelijkend vervolgonderzoek.

⁴¹ B. Bradford Brown, ‘Peer groups and peer cultures.’ in: S. S. Feldman & G. R. Elliott (eds.), *At the threshold: The developing adolescent* (Harvard University Press 1990) 182.

⁴² Wetenschappelijke werken met de Nijmeegse jaren zeventig als onderzoeksperiode zijn onder andere: Van der Heijden & Van Zuthem, ‘Een modelboerderij voor de rest van Nederland?’, *Numaga jaarboek* (2011); Janssen en Voestermans, *De Vergruisde Universiteit* (Nijmegen 1978); Janssen, ‘Tien jaar wijzer.’, *Jeugd en Samenleving* 9:9 (1979); Koster, *Student van Proletariaat tot Praatgroep* (Nijmegen 1979).

Populaire werken:

Hans Timmermans (ed.), *70's in Nijmegen, tien kreative aksiejaren* (Nijmegen 2007); Mariët Mensink, *Blij met het Nijmeegse actie- en emancipatieparadijs in de jaren zeventig*. De Nijmeegse Stadskrant. (7 april 2020); De Gelderlander, ‘Stad lijdt nog altijd onder de jaren zeventig’, *De Gelderlander* (30 maart 2017); MijnGelderland, *Opstandig Nijmegen, Links en rebels*. MijnGelderland (z.d.).

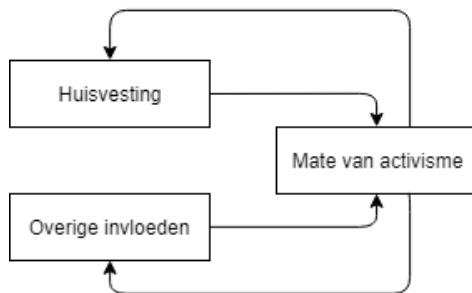
Vraagstelling

De vraagstelling bij dit onderzoek luidt: Hoe beïnvloedde huisvesting de mate van activisme onder Nijmeegse studenten in de periode 1969-1981?

Ondersteunende deelvragen zijn:

- Hoe zag het studentactivisme eruit in Nijmegen in deze periode?
- Welke aanleidingen droegen bij aan het deelnemen aan studentactivisme?
- Hoe zag studentenhuysvesting in Nijmegen eruit?

Een ruw model van de belangrijkste variabelen in de hoofdvraag ziet er als volgt uit:

Dit model laat de verwachte situatie, afgeleid uit de status quaestionis, zien. In de conclusie volgt een herziend model.

Hieronder volgt een toelichting van de deelvragen en hoe die gerelateerd zijn tot de hoofdvraag.

1. In deze scriptie wordt onderzocht hoe studentenhuysvesting invloed had op activisme in Nijmegen. Hiervoor moet 'activisme' geoperationaliseerd worden. Het doel van deze deelvraag is om te achterhalen hoe het activistische klimaat eruitzag, zodat huysvesting daaraan gerelateerd kan worden.
2. De variabele 'Overige invloeden' slaat op de invloeden behalve huysvesting die ertoe bijdroegen dat een student activistisch werd. Het doel van deze deelvraag is om duidelijk te maken waar 'huysvesting' past tussen de verschillende oorzaken van studentactivisme. Het is mogelijk dat de invloed huysvesting in grote mate overlapt met andere factoren, zoals de vriendenkring van de student.
3. De verwachting is dat huysvesting een positieve invloed had op de mate van activisme. Omdat studenten geregeld samenwonen met anderen, valt huysvesting binnen hun sociale netwerk, wat volgens Klandermans één van de beweegredenen voor activisme is.⁴³ Dit maakt dat de variabelen in het onderzoek invloed op elkaar hebben. Het coöptatierecht maakt dat huysvesting niet alleen een invloed had op activisme, maar dat deze relatie ook andersom kan bestaan. Uit de beantwoording van deze deelvraag moet blijken hoe studentenhuysvesting eruitzag, zich ontwikkelde en welke functies het vervulde.

⁴³ Bert Klandermans, *Social Psychology of Protest* (Oxford 1997); E. Kevin Kelloway, Lori Francis, Victor M. Catano & Michael Teed, 'Predicting Protest', *Basic and Applied Social Psychology* 29:1 (2007) 14.

1. Dataverzameling en methode

1.1 Dataverzameling en bronkritiek

De door Dill en Aminzade aanbevolen methodologie voor historisch onderzoek naar sociale bewegingen omvat een combinatie van *oral history* en literatuuronderzoek. De informatie waarmee de hoofdvraag en deelvragen worden beantwoord, komt uit verschillende bronnen en brontypes. In deze paragraaf wordt toelichting gegeven op een deel van de gebruikte bronnen en literatuur en duidelijk gemaakt hoe deze de beantwoording van de hoofd- en deelvragen ondersteunen.

1.1.1 Oral history: selectie respondenten, interviewguides & valkuilen

Voor het correct beoefenen van *oral history* heb ik lessen getrokken uit het boek *Oral History* van Selma Leydesdorff en de handleiding 'Levende geschiedenis' van Lian van der Zon.⁴⁴ Leydesdorffs boek is met name nuttig gebleken bij het komen tot de kern van wat ik de respondenten wilde vragen.⁴⁵ Van der Zons handleiding bood concrete handvatten in de aanloop naar en uitwerking van de interviews.

Respondentselectie is grotendeels via mijn netwerk verlopen, op het contact met Rob Wolf na, met wie ik op aanraden van mijn begeleider contact heb gezocht. Het voordeel van deze manier van respondentselectie is dat er een initiële band bestond tussen de respondent en mij. Het eerste contact was in die gevallen informeel, wat de sfeer tijdens het interview bevorderde. Een nadeel was dat ik minder rekening heb kunnen houden met factoren als gender en afkomst. Vier van de vijf geïnterviewden zijn mannen, omdat het zo uitkwam dat ik met hen in contact kwam. Vragen over genderrollen en man-vrouwverhoudingen zijn een onderdeel van ieder interview geweest om voor de scheve man-vrouwbalans te compenseren. Omwille van de beperkte omvang van deze scriptie is gekozen voor vijf diepte-interviews. In bijlage 1 worden de geïnterviewden voorgesteld. De transcripten zijn na ieder interview ter inzage en correctie naar de respondenten gestuurd. Vervolgens heb ik op aanraden van mijn begeleider contact gezocht met het Regionaal Archief Nijmegen om de transcripten daar te deponeren. Om deze reden zijn de transcripten niet als bijlage toegevoegd aan de scriptie, maar in de toekomst wel in te zien.

Het opstellen van een interviewgide is een belangrijk onderdeel geweest in de voorbereiding voor ieder interview. Het formuleren van open vragen is soms een uitdaging geweest. De werken van Leydesdorff en van der Zon hielpen hierbij. In de praktijk bleek dat de aanzet tot een vraag vaak al leidde tot een reactie van de geïnterviewde. Echter, om toch tot gerichte inzichten te komen was het nodig om de interviewgide thematisch in te delen en de vooraf als belangrijkste beschouwde vragen vetgedrukt op papier te zetten. Mijn standaard interviewgide is te vinden in bijlage 2.

Ik heb rekening gehouden met de inherente subjectiviteit van *oral history*. Niemand heeft een feilloos geheugen en er is meermaals aangetoond dat men het eigen verleden geregeld romantiseert.⁴⁶ Door hiervan bewust te zijn en de claims van respondenten te toetsen aan elkaar en de literatuur, kan de waarheid ervan worden afgewogen. De interviews hebben bovendien tot kennis van onderwerpen geleid die in de literatuur niet of nauwelijks voorkomen.⁴⁷ Omwille van de maximale omvang en afbakening van deze scriptie is er maar beperkt op deze verrassende inzichten ingegaan.⁴⁸

1.1.2 Literatuur en overig primair bronmateriaal

Een deel van de wetenschappelijke literatuur over de studentenbeweging stamt uit de onderzoeksperiode zelf. In de status quaestionis zijn meerdere van deze 'autobiografische' auteurs genoemd.⁴⁹ Deze werken

⁴⁴ Selma Leydesdorff, *Oral History* (Amsterdam 2021); Lian van der Zon, *Levende geschiedenis. Een oral history handleiding* (Erfgoed Gelderland 2016).

⁴⁵ Leydesdorff, *Oral History* (Amsterdam 2021) 59-97.

⁴⁶ Alistair Thomson, Michael Frisch and Paula Hamilton, 'The Memory and History Debates: Some International Perspectives', *Oral History* 22:2 (1994) 33-41.

⁴⁷ Bijvoorbeeld: Hoe kwam een student aan kamer? Hoe verliep een bezetting?

⁴⁸ Zie bijvoorbeeld het onderwerp 'tribunalen' in het interview met Roel Hoek.

⁴⁹ Dit zijn: Janssen, Voestermans, Koster, Klijne en Altbach.

dienen kritisch met publicaties van later dato vergeleken te worden om mogelijke subjectiviteit te identificeren.⁵⁰ Latere auteurs beschikken over de temporele afstand die soms nodig is om grote lijnen in de geschiedenis te ontwaren; ontwikkelingen die actoren zelf nog niet volledig zien.

Een belangrijk overzichtswerk over de onderzoeksperiode is *70's in Nijmegen* van editor Hans Timmermans.⁵¹ Dit boek, uitgegeven bij de gelijknamige tentoonstelling in het Valkhof museum in 2007, is opgebouwd uit alfabetisch geordende hoofdstukken van personen die de jaren zeventig in Nijmegen hebben meegemaakt. Deze methode, *storytelling*, deelt voor- en nadelen met *oral history*: waardevolle getuigenverslagen enerzijds, romantisering en feilbaarheid van het geheugen anderzijds.

Het werk *Student onder dak* door Rob Wolf, wie bovendien één van de geïnterviewden is, schetst een beeld van de geschiedenis van de SSHN. Hiermee verschaft Wolf context over de huisvesting van duizenden studenten. Het werk komt uit 2006 en wordt onderbouwd door archiefdata en literatuurverwijzingen. De SSHN gaf opdracht voor het werk bij het 55-jarig bestaan van de stichting.

Een primaire bron die nog niet is genoemd, is het document *Bevlogen Sociologen* van editor René van Hoften.⁵² Het betreft een (nog) niet uitgegeven werk in *controlled circulation*. Van Hoften is oud-sociologiestudent en historicus. Het 134 pagina's tellende werk bestaat uit 22 verhalen van oud-sociologiestudenten die in 2020 en 2021 zijn verzameld; het kent dus 22 auteurs uit de propedeusejaren 1968-'72. Net als *70's in Nijmegen* kleven er voor- en nadelen aan de gehanteerde methode *storytelling*. De auteurs zijn niet representatief voor de Nijmeegse studentenpopulatie in de jaren zeventig; de opleiding sociologie kende relatief veel linksgeoriënteerde studenten en deze auteurs waren indertijd studievrienden, kennissen of anderszins met elkaar verbonden. Desniettemin vormt *Bevlogen Sociologen* een waardevolle aanvulling op het corpus van dit onderzoek. De 22 verhalen kunnen vergeleken worden met de bevindingen uit de interviews en literatuur.

Ter ondersteuning van iedere deelvraag en om context te bieden, is bovendien een aantal websites en overige secundaire literatuur gebruikt. Deze informatie is gedurende het schrijffproces verzameld. Het gaat om enkele websites, en (kranten)artikelen, welke met name in de inleidende paragrafen van ieder hoofdstuk ter verschaffing van historische context worden aangehaald.

Tot slot is er literatuur over de oorzaken van protestbewegingen en *peer influence* op jongvolwassenen verzameld: de genoemde werken in de status quaestionis onder 'De psychologie achter protesten' en 'De leefomgeving van studenten'. Deze werken uit de sociale psychologie en onderwijskunde zijn niet specifiek gericht op de jaren zeventig, noch op Nijmegen, maar kunnen wegens hun algemene karakter wel toegepast worden op deze casus.

1.2 Methode

Het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen in de hoofdstukken die volgen, is gedaan op basis van bovengenoemde bronnen en secundaire literatuur. De hoofdstukken zijn volgens een vergelijkbare structuur opgebouwd. In de eerste paragrafen van ieder hoofdstuk komen de geïnterviewden in de vorm van citaten aan het woord en wordt verwezen naar relevante hoofdstukken uit *70's in Nijmegen* en sporadisch naar *Bevlogen Sociologen*. De interviews vormen de basis van de primaire dataverzameling van dit onderzoek, maar om voor hun inherente nadelen te compenseren, worden bevindingen hieruit naast onderwerp-specifieke literatuur gelegd; d.w.z., literatuur over Nijmegen in de jaren zeventig. Tot slot wordt in de concluderende paragraaf een terugkoppeling gemaakt naar de algemenere literatuur over dat deelonderwerp.

Hoofdstuk 2 draait om de vraag hoe het studentactivisme in Nijmegen eruitzag en zich ontwikkelde. De gebruikte secundaire werken zijn 'Van rooms naar?' door Jan Brabers, 'Was the European student movement of the 1960s a global phenomenon?' door Angeliki Mitropoulou en *Student van proletariaat tot*

⁵⁰ Latere auteurs zijn onder anderen: Brabers, van Zuthem en van der Heijden.

⁵¹ Hans Timmermans (ed.), *70's in Nijmegen, tien creatieve aksiejaren* (Nijmegen 2007).

⁵² René van Hoften (ed.), *Bevlogen Sociologen* (Nijmegen, in *controlled circulation*).

praatgroep van Frank Koster. In de conclusie van dit hoofdstuk worden de bevindingen gekoppeld aan de sociologische *Resource Mobilization Theory* van McCarthy en Zald.

Hoofdstuk 3 draait om de aanleidingen die bijdroegen tot het Nijmeegse activisme. Hierbij is o.a. gebruikt gemaakt van ‘Van rooms naar?’ door Brabers, *De Vergruisde Universiteit* van Janssen en Voestermans, en *De Vrouw Beslist* van Vilan van der Loo. In de conclusie van dit hoofdstuk wordt huisvesting ingepast bij de oorzaken als genoemd door Roggebrand en Klandermans in *Handbook of Social Movements Across Disciplines*.

Hoofdstuk 4 draait om de vraag hoe huisvesting van studenten er in de jaren zeventig uitzag. De publicaties waarmee de uitspraken in de primaire bronnen worden geverifieerd, zijn *Student onder dak* van Rob Wolf, *Het Nijmeegengevoel* van Dolly Verhoeven en *Een voet tussen de deur: geschiedenis van de kraakbeweging* van Eric Duivenvoorden. In de conclusie van dit hoofdstuk wordt huisvesting gekoppeld aan de bevindingen van Kohlberg over morele ontwikkeling en *peer groups*.

2. Het studentactivisme in Nijmegen

“Het was een hele activistische tijd, bijna belligerent kan je zeggen.”

Zo sprak Roel Hoek over zijn ervaring van de jaren zeventig.⁵³ Studentactivisten uitten hun onvrede door zich te verenigen in ‘aksiegroepen’, comités, raden, bonden en politieke partijen en universiteitsgebouwen bezetten. Net zoals niet iedere student activist was, nam niet iedere activist deel aan alle vormen van protest. *‘Daar heb je theoretici en daar heb je practici tussen’*, aldus Hoek. In dit hoofdstuk worden de verschillende vormen van studentactivisme in Nijmegen besproken. Hoe zag die beweging eruit? Hoe werden de demonstraties op touw gezet?

2.1 De opkomst

In 1963 richtte de Nijmeegse psychologiestudent Ton Regtien de Studenten Vak Beweging (SVB) op. Dit was een belangenorganisatie voor en door studenten. De Nederlandse studentenpopulatie roerde zich en stond daarin niet alleen. Hoewel er discussie is over het mondiale karakter van de studentenbeweging van de jaren zestig, staat vast dat er in verschillende West-Europese landen rond dezelfde tijd een beweging ontstond van studenten die zich afzetten tegen het traditionele hogere onderwijs.⁵⁴ Het activisme kon wortelschieten in Nijmegen door de na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) ingezette deconfessionalisering.⁵⁵ Veel jongeren zwoeren het geloof van hun ouders af en vonden in Nijmegen het socialisme.⁵⁶ Jan Brabers schrijft de plaats van Nijmegen in de voorhoede van het Nederlandse studentenverzet toe aan de snelle groei die de KUN in de jaren zestig doormaakte.⁵⁷

Het doel van deze eerste golf studentactivisten lag primair bij het hervormen van het universitaire onderwijs. Naar Berlijns voorbeeld poogden ‘groepjes marxistisch georiënteerde studenten’ de universiteit democratischer te maken.⁵⁸ Voortaan wilden zij zeggenschap hebben over het onderwijs dat ze genoten, maar ook van wie ze dat kregen. In 1967 werd door hen de ‘Kritiese Universiteit’ opgericht, welke gedurende een week een alternatief programma bood en waar studenten met elkaar over marxistische teksten discussieerden en leden van de *Frankfurter Schule* aanhaalden.

In 1970 werd de SVB opgeheven. Ervoor in de plaats kwamen talloze kleine groeperingen die op verschillende wijze actievoerden, zoals Scheffer het noemde: ‘een langzaam desintegratieproces’ waarbij fractionering in rivaliserende groepering optrad.⁵⁹ In de volgende paragrafen van dit hoofdstuk komt een aantal van deze groepen aan bod. Het studentactivisme wordt verdeeld in universitair en niet-universitair.

⁵³ Roel Hoek, persoonlijke communicatie, 17 mei 2022.

⁵⁴ Angeliki Mitropoulou, ‘Was the European student movement of the 1960s a global phenomenon?’, *E-International Relations* (2011).

⁵⁵ Jan Brabers, ‘Van rooms naar?’ in: Jan Brabers (ed.), *Nijmegen, geschiedenis van de oudste stad van Nederland (deel 3)* (Wormer 2006) 449.

⁵⁶ Hoek, p.c., 17 mei 2022; Jules Jansen, p.c., 23 mei 2022; Roos Huijnen, p.c., 23 mei 2022; Ed Melchior, p.c., 30 mei 2022; Rob Wolf, p.c., 31 mei 2022.

⁵⁷ Brabers, ‘Van rooms naar?’ in: Brabers (ed.), *Nijmegen (deel 3)* (Wormer 2006) 450.

⁵⁸ Ken Lambeets, Daniëlle van Dijk, ‘De eerste studentenbezetting van Nederland was in Nijmegen’, *Vox* (7 mei 2018).

⁵⁹ Paul Scheffer, ‘Op het breukvlak van klassieke en moderne universiteit’, in E. Schillebeeckx et al., *Democratisering en identiteit* (Nijmegen 1983) 128.

2.2 Universitair protest

De eerste studentenbezetting van Nederland vond plaats in Nijmegen in 1968.⁶⁰ Het bleek het startschot voor een officieuze traditie:

“De bezettingen ja. En dat ging heel vaak over... je had zo’n leus, ‘studie in dienst van het volk’. Maar dat betekende ook dat je een bepaald soort docenten moest hebben, marxistische docenten. Een paar keer heeft dat enorm veel heibel opgeleverd, dat de halve universiteit platgelegd werd om benoemingskwesties.”⁶¹

Bezettingen van universiteitsgebouwen hadden eenzelfde doel: ‘demokratisering’. Studenten wilden meer zeggenschap over wat en hoe ze studeerden en van wie ze dat onderwijs ontvingen. Acties rondom universitaire benoemingen konden proactief, bijvoorbeeld om een linksgeoriënteerde hoogleraar aan te stellen, of reactief, zoals bij de aanstelling van de conservatieve Duynstee als rector-magnificus, zijn.⁶² In de volgende paragraaf wordt uitgelegd hoe het universitaire activisme eruitzag, hoe acties op touw werden gezet, en welke doelen de actievoerders voor ogen hadden.

Het bezette sociologisch instituut in 1974, afgebeeld in: René van Hoften (ed.), *Benlogen Sociologen* (Nijmegen, in *controlled circulation*).

Het bezetten van universiteitsgebouwen begon in de eerste golf van de ‘demokratisering’ van de universiteit, de periode voor de jaren zeventig. Toentertijd was de SVB de drijvende kracht. Deze organisatie is in 1970 opgeheven, waarna het organiseren van bezettingen op een meer gedecentraliseerde wijze verderging.⁶³ Universitaire protestgroepen werden opgericht en opgeheven naar gelang hun bestaan nodig werd geacht. Tegen de benoeming van bovengenoemde Prof. dr. Duynstee, bijvoorbeeld, zag het Breed Anti-Duynstee Komitee in 1972 het licht, om in datzelfde jaar weer ontbonden te worden.⁶⁴ De Unie van Studenten Nijmegen (USN) bestond tussen 1965 en ’75 en was de overkoepelende organisatie waar veel werkgroepen en comités bij aangesloten waren. De USN handelde als belangenbehartiger voor Nijmeegse studenten en kan gezien worden als een puur op universitaire zaken gerichte groep:

“...de USN, dat was, de SP was dan radicaler en de unie was meer de PvdA-achtige club. Dat boterde ook niet. Dat was anders, zij waren bezig met studentendingen, studentenacties en wij waren meer met de volksbuurten bezig.”⁶⁵

De USN stond los van de ‘6-oktobergroep’: een verband van verschillende socialistische studiebonden, opgericht op 6 oktober 1971.⁶⁶ Deze bonden, die per opleiding werden opgericht, hadden als doel het studieaanbod socialistischer in te richten. De bondenstructuur maakte het voor studenten laagdrempelig om

⁶⁰ Radboud Universiteit, ‘50 jaar mei 1968: De eerste bezetting was in Nijmegen’ (14 mei 2018), geraadpleegd van <https://www.ru.nl/nieuws-agenda/meer-info/2018/mei/50-jaar-mei-1968-eerste-bezetting-nijmegen/> op 8 juni 2022.

⁶¹ Rob Wolf, persoonlijke communicatie, 31 mei 2022.

⁶² Ibidem; Radboud Universiteit, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, F.J.F.M. Duynstee (z.d.), geraadpleegd van https://www.ru.nl/rechten/@704311/f_j_f_m_duynstee/ op 2 juni 2022.

⁶³ Frank Koster, *Student van Proletariaat tot Praatgroep* (Nijmegen 1979).

⁶⁴ Ruud Klomp, *De ‘Kritiese’ Stad. Linkse studentenbewegingen in Nijmegen* (Nijmegen 2012).

⁶⁵ Jules Jansen, persoonlijke communicatie, 23 mei 2022.

⁶⁶ Paul Scheffer, ‘Op het breukvlak van klassieke en moderne universiteit’, in E. Schillebeeckx et al., *Democratisering en identiteit* (Nijmegen 1983) 129.

socialistische denkbeelden op te doen terwijl het ze ook bond aan hun opleiding.⁶⁷ Via de 6-oktobergroep werden door studenten ook bezettingen gepland.

Het bezetten van universiteitsgebouwen verliep volgens Jansen en Melchior als volgt. Leden van een socialistische bond besloten over te gaan tot een bezetting. Dit maakten ze kenbaar bij de 6 oktober-groep, waarop vaak pas op de ochtend zelf tijdstip en locatie werden gedeeld met de deelnemers.. Een bezetting kon een dag of enkele dagen, maar ook weken duren. In veel gevallen ging het door tot de politie er een einde aan maakte, wat belangstelling voor de zaak van de bezetters genereerde.

2.3 Verschillen op de universiteit

Niet iedereen die aan de KUN studeerde, was activist. Er bestonden grote verschillen per faculteit of opleiding.⁶⁸ Uit Jansen en Voestermans' onderzoek blijkt dat studenten van de alfawetenschappen het meest activistisch waren, en bètastudenten het minst.⁶⁹ Het aantal studenten in de richting maatschappijwetenschappen aan de KUN was in 1975 overigens goed voor de helft van het totaal aantal studenten.⁷⁰ Daarmee zijn de ook vaker linkse Letterenstudenten nog niet opgeteld. De universiteit groeide ook het sterkst door de aanwas van studenten in deze richtingen. De opleiding biologie was een uitzondering. De sociologen en biologen bezetten bijvoorbeeld samen de universitaire aula om er discussieavonden te houden, volgens Ed Melchior.⁷¹ Het is belangrijk te onthouden dat niet iedere alfastudent activist was, en niet iedere bètastudent dat niet was. Breed genomen bestond deze scheiding wel.

2.4 Niet-universitair protest

Niet al het protest draaide om universitaire zaken. Integendeel, de onderzoeks- en archievenigids *De 'Kritiese' Stad*, opgesteld door Ruud Klomp voor het Regionaal Archief Nijmegen, telt veertig landcomités en niet-universitaire protestgroepen tegenover acht universitaire protestgroepen.⁷² Rob Wolf over het aantal groeperingen:

*"Ik heb het idee dat er honderden groepjes waren. Die waren niet allemaal vreselijk groot, maar ik denk dat daar heel veel mensen bij betrokken waren."*⁷³

Dit niet-universitaire activisme, dat overigens wel haar oorsprong had in de universitaire studentenbeweging, had uiteenlopende doelen.⁷⁴ Het verschilt van het universitaire protest in de manier waarop het uitgevoerd werd. Iedere geïnterviewde sprak op een of andere wijze over de 'bijna wekelijkse' marsen door de stad. Eenzelfde verhaal wordt opgetekend door Jan Wijnia in *70's in Nijmegen*: "Wel klonk regelmatig de kreet:

Voorbeeld van een niet-universitaire bezetting. Fotopersbureau Gelderland, 15 maart 1978, Bezetting van de afdeling Bevolking door een aantal studenten, Metterswane. Fotocollectie Regionaal Archief Nijmegen

⁶⁷ Michel van Nieuwstadt en Gerard Snels, 'Socialistische studentenbonden', in Hans Timmermans (ed.), *70's in Nijmegen* (Nijmegen 2007) 122.

⁶⁸ Dolly Verhoeven, *Het Nijmegengevoel* (Nijmegen 2020) 92.

⁶⁹ Jacques Jansen en Paul Voestermans, *De Vergruisde Universiteit* (Nijmegen 1979) 572.

⁷⁰ Ibidem, 166.

⁷¹ Ed Melchior, p.c., 30 mei 2022.

⁷² Ruud Klomp, *De 'Kritiese' Stad. Linkse studentenbewegingen in Nijmegen* (Nijmegen 2012).

⁷³ Rob Wolf, p.c., 31 mei 2022.

⁷⁴ Jan Brabers, 'Van rooms naar?' in: Jan Brabers (ed.), *Nijmegen, geschiedenis van de oudste stad van Nederland (deel 3)* (Wormer 2006) 450.

*‘Ga toch werken.’*⁷⁵ Net als bij de bezettingen greep de politie bij dit soort protestmarsen geregeld in, bijvoorbeeld wanneer demonstranten zich kritisch uitlieten op de Amerikaanse president Lyndon B. Johnson.⁷⁶

Met het niet-universitaire protest konden studenten zich binden aan de stad of buurt waarin ze woonden. Zo vertelde Melchiors over de actiegroep Behoud de Benedenstad, die zich inzette voor het behoud van het middeleeuwse stratenpatroon en tegen de komst van een ‘soort Hoog Catharijne’.⁷⁷ Ook Wolf deed mee aan niet-universitair activisme:

*“...er werd overal voor gedemonstreerd hoor. [...] de eerste keer dat ik gedemonstreerd heb in Nijmegen, dat was in 1971 denk ik. Er waren plannen om de Waal strak te trekken, dwars door de Ooij. Daar is tegen geprotesteerd. En eerlijk gezegd [...] dat was heel relevant. Of je hier ging demonstreren tegen Angola of Palestina, tamelijk onmeetbaar hoeveel effect dat heeft.”*⁷⁸

De beruchtste instantie van lokaal activisme is de Zeigelfhof-affaire (1981). *De Pierson* was een protest tegen de komst van een parkeergarage ten koste van woningen in het centrum van Nijmegen. Hoek, Jansen en Huijnen zeggen hierover nagenoeg hetzelfde: het was een moment waarop alle linkse groeperingen én de Nijmeegse bevolking samenkwamen. Het volgende citaat van Roos Huijnen vat de affaire concreet samen:

*“Op een gegeven moment kwamen de tanks de straten in [...]. En het ging om de gewone Nijmegenaar hè, het ging niet over studenten die daar woonden, maar gewoon de Nijmeegse bevolking die daar uit huis moest.”*⁷⁹

De gevolgen van *De Pierson* voor de stad waren volgens Jansen dat het algemene Nijmeegse sentiment linkser werd. Tegelijkertijd zwakte het activisme wel af. Volgens Hoek kwam dat deels door het verbod op kraken, en deels doordat veel van de problemen opgelost waren. Studenten hadden minder om tegen te protesteren. Veel van de activisten van de jaren zeventig waren afgestudeerd en begonnen aan hun carrière. Oud-studenten in *Bevlogen Sociologen* verhalen hoe hun strijdbaarheid afnam met hun eerste baan en het starten van een gezin.⁸⁰ Volgens Scheffer, Brabers en Janssen was met name de interne verdeeldheid van de linkse beweging één van de redenen van het verval.⁸¹

2.5 De faciliterende rol van huisvesting

*“Waar kwam men samen?”
“Gewoon, bij iemand op de kamer.”*⁸²

Studentenhuisvesting vervulde een logistieke functie in het faciliteren van activisme. Het was een plek waar leden van comités en actiegroepen samenkwamen om te vergaderen. Het is een functie die nog niet in de literatuur over studentenbeweging is genoemd. De geïnterviewden voor dit onderzoek zagen het als vanzelfsprekend dat dit bij hen thuis gebeurde. Door de spreiding van universiteitsgebouwen door de stad, moest het delen van kennis ook via meerdere kanalen gebeuren.

⁷⁵ Jan Wijnia, ‘Acties, bezettingen en demonstraties’ in: Hans Timmermans (ed.), *70’s in Nijmegen* (Nijmegen 2007) 25.

⁷⁶ Ed Melchiors, persoonlijke communicatie, 30 mei 2022.

⁷⁷ Melchiors, p.c., 30 mei 2022.

⁷⁸ Wolf, p.c., 31 mei 2022.

⁷⁹ Huijnen, p.c., 23 mei 2022.

⁸⁰ Rene van Hoften (ed.), *Bevlogen Sociologen* (Nijmegen, in *controlled circulation*).

⁸¹ Paul Scheffer, ‘Op het breukvlak van klassieke en moderne universiteit’, in E. Schillebeeckx et al., *Democratisering en identiteit* (Nijmegen 1983) 129; Jan Brabers, ‘Van rooms naar?’ in: Jan Brabers (ed.), *Nijmegen, geschiedenis van de oudste stad van Nederland (deel 3)* (Wormer 2006); Jacques Janssen, ‘Tien jaar wijzer. De studentenbeweging tussen ‘toen’ en ‘toekomst’, *Jengd en Samenleving* 9:9 (1979).

⁸² Jules Jansen, p.c., 23 mei 2022.

‘Ja die huisvesting had zeker z’n invloed omdat wij informatie kregen van die biologen. [...] Je kreeg veel informatie.’⁸³

Ed Melchiors beschrijft hoe zijn burens, biologiestudenten, informatie deelden over aanstaande bezettingen en pamfletten uitdeelden. In een tijd zonder internet waren dit soort contacten belangrijke bronnen van informatie. Kennisdeling was essentieel voor de activisten. Deze kennis is op te delen in twee soorten: praktische en diepgaande.

Praktische informatie slaat op alles wat nodig is om een actie uit te voeren. Deelnemers moesten op de juiste plek op het juiste moment zijn. Het stencilen van pamfletten gebeurde regelmatig bij iemand op de studentenkamer, vertelde Jules Jansen. Maar soms verliep de communicatie letterlijk via de huisvesting:

‘Ja wat ik zei, bijvoorbeeld studentenflats, wij woonden op de zevende en dan... iedereen had een raam en dan deden we een letter voor ons raam ‘bezet’ en dan wisten ze weer dat er actiegevoerd werd bij de biologiefaculteit’⁸⁴

Diepgaande kennis slaat op de kennis over de onderwerpen waarover gedemonstreerd werd. De ‘Marx-avonden’ in Hoogevelde, waarover Roel Hoek vertelde, zijn hier een voorbeeld van. Door diepere kennis op te doen over hetgeen waar ze actie voor voerden, werden studenten strijdbaar. Discussies in studentenhuizen waren volgens alle geïnterviewden een bijna dagelijks fenomeen. Deze discussies leidden tot diepere kennis over en nieuwe inzichten in de onderwerpen die zij belangrijk vonden. Studentenhuisvesting speelde hierin dus een faciliterende rol.

‘Ja je zat bij elkaar hè, dus je had heel vaak dat je in de tuin met elkaar erover [acties, het activisme] zat te discussiëren. Je ging vaak met elkaar de stad in als er... niet dat we iedere week twee protestmarsen hadden maar als er iets was, dan hield je elkaar op de hoogte.’⁸⁵

2.6 Conclusie

Het studentactivisme kende verschillende vormen. Om deze tot uitvoering te brengen, is volgens de *Resource Mobilization Theory* een efficiënte inzet van de beschikbare middelen van groot belang.⁸⁶ Eén van die middelen was kennis; praktische en diepgaande. Bij het delen daarvan was huisvesting een belangrijke schakel. De faciliterende rol van huisvesting tussen en binnen *peer groups*, zoals in dit hoofdstuk geschetst, verklaart hoe zij efficiënt gebruikmaakten van de beschikbare middelen. In het artikel ‘Predicting Protest’ komt nog een factor naar voren waarin huisvesting een faciliterende rol speelde; strijdbaarheid.⁸⁷ Voorlichting leidde tot een groter gevoel van onvrede, wat de activist strijdbaar maakte. Het lokale activisme, culminerend in de Zeigelhof-affaire, bond uitheemse studenten bovendien aan hun woonplaats, wat ook bijdroeg aan hun strijdbaarheid.

Het Nijmeegse studentactivisme had vanaf 1970 een gefractioneerd karakter.⁸⁸ De vele rivaliserende groeperingen die ontstonden uit de democratiseringsbeweging van de jaren zestig maakte van het studentenverzet een incoherente beweging die mede door onderlinge, ideologische geschillen na 1973 over haar hoogtepunt heen was. De implicaties van deze incoherentie blijken weinig uit de interviews, mogelijk vanwege een romantisering van de periode. Onder andere de werken van Scheffer en Schreuder fungeren als controle voor de verzamelde primaire bronnen.

⁸³ Ed Melchiors, persoonlijke communicatie, 30 mei 2022.

⁸⁴ Melchiors, p.c., 30 mei 2022.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Bob Edwards & John D. McCarthy, ‘Resources and Social Movement Mobilization’, in: David A. Snow, Sarah A. Soule, Hanspeter Kriesi (eds.), *The Blackwell Companion to Social Movements* (Malden 2006) 116-152.

⁸⁷ E. Kevin Kelloway, Lori Francis, Victor M. Catano & Michael Teed, ‘Predicting Protest’, *Basic and Applied Social Psychology* 29:1 (2007) 14

⁸⁸ Paul Scheffer, ‘Op het breukvlak van klassieke en moderne universiteit’, in E. Schillebeeckx et al., *Democratisering en identiteit* (Nijmegen 1983) 128; Osmund Schreuder, *Proeven van eigen cultuur – deel 2* (Nijmegen 1998).

3. Aanleidingen tot activisme

De *peers* van een student hadden een wezenlijke invloed op zijn of haar morele ontwikkeling en eventuele wording tot activist. Uit de interviews bleek echter dat er voor velen ook één of meerdere aanleidingen – gebeurtenissen, ontwikkelingen – waren die hen naar het activisme leidden. Deze konden direct betrekking hebben op het leven van de student – studiegeldverhoging, hun middelbareschooltijd – of slaan op een abstractere gebeurtenis, zoals buitenlandse politiek of oorlog. De hieronder beschreven aanleidingen komen uit de literatuur en interviews. In de praktijk speelden zowel indirecte als directe aanleidingen een rol in de wording tot activist.

3.1 Indirecte aanleidingen

Met indirecte aanleidingen worden de invloeden van buiten het dagelijkse leven van de student bedoeld. De eerste is de Vietnamoorlog en het mediaverslag ervan. De oorlog woedde al sinds 1955, maar vanaf het einde van de jaren zestig begonnen in West-Europa en de Verenigde Staten de eerste grootschalige protesten ertegen, mede doordat er op televisie verslag van werd gedaan – de oorlog kreeg zo het label ‘de eerste televisieoorlog’.⁸⁹ Jules Jansen noemde de Vietnamoorlog een katalysator voor veel studenten. Zijn herinnering wordt ondersteund door Janssen en Voestermans, die over de Vietnamoorlog schreven dat “de snel escalerende oorlogssituatie in Vietnam [...] wereldwijd een herkenningspunt wordt in de strijd tegen kapitalisme en imperialisme.”⁹⁰ Bovendien noemen zes van de 22 oud-sociologiestudenten in *Bevlogen Sociologen* de Vietnamoorlog als één van de redenen dat ze betrokken zijn geraakt bij de studentenbeweging. “Met de komst van de televisie was de wereld kleiner geworden en wij waren er nadrukkelijk bij betrokken”, schreef Jan Wijnia in zijn hoofdstuk in het boek *70's in Nijmegen*.⁹¹ Toen de Amerikaanse troepenaanwezigheid in Vietnam tussen december 1970 en december 1971 halveerde, drong het besef bij demonstranten door dat hun protest zoden aan de dijk zette. De oorlog was een manier om hun onvrede met de status quo te kanaliseren. Dat gebeurde in Nijmegen op diverse manieren: bijvoorbeeld door ludieke acties als ‘zuip je lam voor Vietnam’, waarbij de opbrengst naar Vietnam ging, of het inzamelen van fietsen. Zelfs de populaire actrice Jane Fonda deed Nijmegen aan voor een persconferentie waarin ze fel uithaalde tegen het Amerikaanse en Nederlandse Vietnambeleid.⁹²

In Nijmegen ontstonden naast actiegroepen voor Vietnam meer landencomités, in de regel opgericht met als doel ‘bewustwording te creëren van een autoritair regime in een land’, zoals Jules Jansen het zei.⁹³ Hijzelf zat in het Turkije-comité. Deze comités waren een relatief laagdrempelige vorm van actievoeren. Studenten combineerden het makkelijk met hun opleiding. De groepen gedijden volgens Paul Hoebink in *70's in Nijmegen* goed in Nijmegen, omdat ze niet gekaapt werden door linkse politieke partijen zoals in andere steden.⁹⁴ De comités onderhielden contacten met bewoners van ‘hun’ land en kwamen zo aan informatie die ze vervolgens deelden in affiches, voorlichtingsavonden of bij marsen.

Wat volgens Paul Scheffer het ‘verzet tegen de amerikanisering’ is genoemd, speelde een overkoepelende rol in de ontstane sociale beweging.⁹⁵ Volgens Scheffer past dit in de ingezette autoriteitskritiek die met de democratisering van de universiteit en de modernisering van de samenleving

⁸⁹ Vietnamoorlog (1955-1975) – Oorzaken, samenvatting & gevolgen, De eerste televisieoorlog..., <https://historiek.net/vietnamoorlog-oorzaken-samenvatting-gevolgen/76855/> (geraadpleegd op 24 mei 2022).

⁹⁰ Jacques Janssen en Paul Voestermans, *De Vergruisde Universiteit* (Nijmegen 1978) 159.

⁹¹ Jan Wijnia, ‘Acties, bezettingen en demonstraties’, in: Hans Timmermans (ed.), *70's in Nijmegen, tien kreative aksiejaren* (Nijmegen 2007) 25.

⁹² Brabers, ‘Van rooms naar?’ in: Jan Brabers (ed.), *Nijmegen (deel 3)* (Wormer 2006) 450.

⁹³ Jules Jansen, persoonlijke communicatie, 23 mei 2022.

⁹⁴ Paul Hoebink, ‘Landenkomitees/Internationale solidariteit’, in: Hans Timmermans (ed.), *70's in Nijmegen* (Nijmegen 2007) 86.

⁹⁵ Paul Scheffer, ‘Op het breukvlak van klassieke en moderne universiteit’, in E. Schillebeeckx et al., *Democratisering en identiteit* (Nijmegen 1983) 119.

ontwikkelde. Het anti-Amerikaanse sentiment uitte zich in de bovengenoemde Vietnamprotesten, maar ook in algemenere antikapitalistische en anti-imperialistische protesten.⁹⁶

3.2 Directe aanleidingen

Directe aanleidingen voor studenten om activist te worden, waren ontwikkelingen of gebeurtenissen die een directe invloed hadden op hun eigen. Tijdens de onderzoeksperiode van deze scriptie zijn dit niet altijd dezelfde geweest. Wat in 1970 tot protesten leidde, was in 1979 misschien al genormaliseerd. Het studentenprotest begon vorm te krijgen in de jaren zestig tijdens de hoogtijdagen van de SVB. De directe aanleiding voor de eerste golf studentenactivisten was universitair van aard. Maar studenten begonnen zich gedurende de jaren zestig steeds meer te zien als nuttig lid van de samenleving, met bijhorende rechten en plichten.⁹⁷ Deze nieuwe rol betekende dat studenten zich hard maakten voor zaken die hen direct aangingen als student, maar ook als persoon. De weg naar het activisme was begin jaren zeventig al vrijgemaakt.

Carla van Rooy, 5 juni 1976, Abortusdemonstratie.
Fotocollectie Regionaal Archief Nijmegen.

De middelbareschooltijd is door verschillende respondenten genoemd als periode waarin de kiem voor hun latere activisme is gelegd. Hierin speelden individuele docenten soms een belangrijke rol. Tijdens de jaren zestig werd door de televisie alsmat meer duidelijk over andere levensopvattingen en culturen. Sommige docenten spoorden hun leerlingen aan om hierover te discussiëren en kritisch na te denken. Een voorbeeld is de Parijse Studentenrevolte van 1968, toen de geïnterviewden richting het einde van hun middelbareschooltijd kwamen. Roel Hoek beschreef hoe hij en zijn klasgenoten “helemaal vol” waren van de Parijse ontwikkelingen.⁹⁸ Jules Jansen had een godsdienstleraar die, behalve het katholicisme, ook het protestantisme, boeddhisme en hindoeïsme besprak.⁹⁹ Ed Melchiors noemde een docent Nederlands die het opnam voor de Maastrichtse achterstandswijken.¹⁰⁰ Hoek over middelbare scholen rond het einde van de jaren zestig:

“Ik denk dat de middelbare scholen toen de broedplaatsen zijn geweest voor degenen die later als student hier terecht zijn gekomen. Dat ze op de middelbare school toen staatsinrichting, recht en maatschappijleer [kregen]... dat waren hele belangrijke dingen.”¹⁰¹

Een beweging die samen met de studentenbeweging kenmerkend is voor de jaren zestig en zeventig, is het feminisme. Vrouwenemancipatie begon in de twintigste eeuw met het verkrijgen van kiesrecht en de toelating tot de politiek en het hoger onderwijs met de eerste feministische golf. De vrouwenbeweging wordt onder directe aanleidingen, omdat de problematiek en gestelde eisen van persoonlijk belang waren. ‘Baas in eigen buik’ werd voor het eerst geroepen bij een Dolle Mina bijeenkomst op 14 maart 1970.¹⁰² Het recht op anticonceptiemiddelen en abortus is één van de speerpunten van de feministenbeweging indertijd geweest. Linkse Nijmeegse studenten sloten zich al gauw aan bij de beweging. In veel gevallen waren vrouwen ook

⁹⁶ Ibidem, 118.

⁹⁷ Peter van der Heijden & John van Zuthem, ‘Een modelboerderij voor de rest van Nederland? Nijmegen als ‘linkse stad’ in de jaren zeventig’, *Numaga jaarboek* (2011) 99.

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ Jules Jansen, p.c., 23 mei 2022.

¹⁰⁰ Ed Melchiors, p.c., 30 mei 2022.

¹⁰¹ Hoek, p.c., 17 mei 2022.

¹⁰² Atria, ‘Baas in eigen buik’, <https://atria.nl/tag/baas-in-eigen-buik/> (geraadpleegd op 4 juni 2022).

deel van andere groeperingen of richtten ze zich binnen een groepering op vrouwenproblematiek. Maar, dat vrouwen meededen aan acties betekende niet dat zij ook gelijkstonden aan mannen:

“Wij meisjes deden overal vrolijk aan mee, zij het dat we vaak het gevoel hadden dat we eigenlijk vooral bezig waren met koffie en broodjes, stencilen en papierrapen. Het waren vooral de mannen die discussieerden en bepaalden wat er gedacht, gelezen en gedaan diende te worden.”¹⁰³

Zo herinnert Mieke Vlaar zich de man-vrouwverhoudingen in 1969 in *70's in Nijmegen*. Vervolgens richtten vrouwen zoals Vlaar vrouwengroepen op, zag vrouwenboekhandel De Feeks in 1977 het levenslicht en werden er feesten voor vrouwen gegeven. Roel Hoek beschreef hoe de vrouwenbeweging volgens hem in eerste instantie gemoedelijk samen met andere groeperingen optrok, maar later verhardde. Hoek over de vrouwenbeweging:

“Het uitsluiten, ja. Ik snap het ook wel, want je moet jezelf in elkaar vinden en dan kun je bouwen, maar het was... dat sektarisme in de linkse beweging, dat was nog wel een dingetje.”¹⁰⁴

3.3 Conclusie

Verskillende factoren hebben ertoe bijgedragen dat sommige Nijmeegse studenten zich activistisch opstelden. Internationale ontwikkelingen zoals de Vietnamoorlog of buitenlandse politiek waren indirecte aanleidingen. Studenten vormden hier wel een uitgesproken mening over; het gaf ze een gevoel van onrecht. Roggebrand en Klandermans bedelen een niet geringe rol toe aan emoties als het gaat om de sociaalpsychologische redenen achter activisme.¹⁰⁵ Indirecte aanleidingen, zoals genoemd in dit hoofdstuk, konden wel degelijk emoties losmaken bij toenmalige activisten. Daarnaast waren de landencomités een laagdrempelige manier om het gevoel van onvrede te bestrijden.

De persoonlijke achtergrond van de student was ook een belangrijke factor in de mate van activisme. Zo namen Jansen en Voestermans in hun vragenlijsten verschillende vragen - religieuze, politieke, financiële - op over de achtergrond van de ouders van de respondent. Uit hun onderzoek bleek onder meer dat kinderen van politiek geëngageerde ouders zelf ook vaker politiek geëngageerd zijn.¹⁰⁶ Uit de interviews is gebleken dat de middelbare school een belangrijke voedingsbodem voor het activisme kon zijn. Een individuele docent die zich maatschappijkritisch opstelde en ruimte liet voor discussie legde mogelijk bij zijn of haar leerlingen de kiem voor later activisme. Directe aanleidingen op de student maakten ook emoties los, zoals bij de vrouwenbeweging het geval was; een beweging die voortgestuwd werd door vrouwen in verscheidene groepen en verenigingen.¹⁰⁷

De hierboven genoemde aanleidingen hadden het gevolg dat jongvolwassenen een kritische houding aannamen. Het subject, de student, diende hiervoor wel open te staan. Klandermans noemt *perceived injustice*, of waargenomen onrecht, als één van klassieke oorzaken van protest.¹⁰⁸ Moderne inzichten voegen hier strijdbaarheid, groepsidentiteit en de inzet van middelen aan toe.¹⁰⁹ Zoals uit dit hoofdstuk is gebleken, ondervonden Nijmeegse studentactivisten invloeden die passen bij recente sociologische bevindingen over protestbewegingen.

¹⁰³ Mieke Vlaar, '1969', in: Hans Timmermans (ed.) *70's in Nijmegen* (Nijmegen 2007) 21.

¹⁰⁴ Roel Hoek, persoonlijke communicatie, 17 mei 2022.

¹⁰⁵ Conny Roggebrand & Bert Klandermans (eds.), *Handbook of Social Movements Across Disciplines* (Cham 2017).

¹⁰⁶ Jacques Janssen en Paul Voestermans, *De Vergruisde Universiteit* (Nijmegen 1978) 375.

¹⁰⁷ Vilan van der Loo, *De Vrouw Beslist, De Tweede Feministische Golf In Nederland* (Wormer 2005).

¹⁰⁸ Jacquélien van Stekelenbug & Bert Klandermans, 'The Social Psychology of Protest', *Current Sociology* 61:5-6 (2013) 887.

¹⁰⁹ *Ibidem*, 889.

4. Huisvesting van Nijmeegse studenten

Het woningaanbod voor Nijmeegse studenten is op te delen in drie soorten: huren bij een huisbaas, intrek nemen in een kraakpand of samenwonen in een woongroep. Huren bij een huisbaas omvat traditionele vormen van studentenhuisvesting: wonen in een studentenhuis of -complex en bij een hospita. In dit stuk ligt hierop de nadruk. De overige twee vormen stonden in de jaren zeventig nog in de kinderschoenen.

4.1 Huren bij een huisbaas

De huisvesting van Nijmeegse studenten bestond tot en met de jaren vijftig voornamelijk uit inwoning bij een hospes of hospita of een van de katholieke congregaties waar studenten toe behoorden.¹¹⁰ Op ten duur moest er plaats worden gemaakt voor de alsmaar groeiende studentenbevolking in de stad – van drieduizend in 1960 naar tienduizend in 1970.¹¹¹ Het ministerie van onderwijs en Wetenschappen besloot eind jaren vijftig om studentenhuisvesting te subsidiëren en in iedere universiteitsstad een stichting op te richten die dit in goede banen zou leiden. De sinds 1950 opererende Stichting Universiteitshuis werd op 8 maart 1958 omgedoopt tot wat we nu kennen als de Stichting Studentenhuisvesting Nijmegen (SSHN)¹¹². De stichting opereerde als organisatie binnen de Katholieke Universiteit Nijmegen, waar de financiering ook vandaan kwam. De Stichting Universiteitshuis en later de SSHN begon met het kopen en verhuren van zogeheten stadspanden. In 1972 had het hier 33 van in beheer. Deze panden waren bedoeld voor de Nijmeegse studentendisputen en niet iedere student kon dus rekenen op een kamer via de SSHN. Rob Wolf, historicus, oud-SSHN-huurder en student geschiedenis tijdens de jaren zeventig, schreef over de toestand van de Nijmeegse studentenhuisvesting in 1965 dat van de vijfduizend studenten er vijftienhonderd in een ‘inferieure kamer’ (‘klein, duur rechteloos’) woonden.¹¹³ De SSHN ging over tot het bouwen van nieuwbouwcomplexen. De eerste hiervan verrees in 1963 aan de Jacob Canisstraat. Wederom werden de gangen toebedeeld aan disputen. De structuur van de gangen leek bovendien op die van een dispuut. De praeses was verantwoordelijk voor een nette gang van zaken. De bewoners mochten wel zelf via coöptatie nieuwe huisgenoten kiezen.

Rond de tijd dat de complexen Hoogveldt en Galgenveldt werden gebouwd, het begin van de jaren zeventig, verwaterde het dispuut-systeem volgens Rob Wolf.¹¹⁴ Het aantal studenten in de stad nam toe, maar een overgroot deel ging niet bij een dispuut. Hierdoor werd het systeem onhoudbaar. Met de vrijgave van alle SSHN-kamers konden ook de linksgeoriënteerde studenten (die zich minder tot de disputen voelden aangetrokken) gaan huren bij SSHN.¹¹⁵ Alle vijf geïnterviewden voor deze scriptie hebben in de Hoogveldt- of Galgenveld-complexen gewoond.

S. Spaan, 1968, Studentenflat Galgenveld in aanbouw. Katholiek Documentatie Centrum Nijmegen.

¹¹⁰ Dolly Verhoeven, *Het Nijmeegengevoel* (Nijmegen 2020) 84.

¹¹¹ Rob Wolf, *Student Onder Dak: 55 jaar studentenhuisvesting in Nijmegen* (Nijmegen 2006) 5.

¹¹² De Stichting Studentenhuisvesting Nijmegen wordt sinds 2016 afgekort tot SSH& om te benadrukken dat de organisatie ook buiten Nijmegen opereert. In dit werk wordt de oude afkorting gebruikt.

¹¹³ Rob Wolf, *Student Onder Dak* (Nijmegen 2006) 9.

¹¹⁴ Rob Wolf, persoonlijke communicatie, 31 mei 2022.

¹¹⁵ Jules Jansen, persoonlijke communicatie, 23 mei 2022.

“[Hoogeveldt], daar werd politiek gemaakt [...] Soms waren er Marx-avonden en die hele rotzooi, soms was er strijdstheater [...]. Grote huisfeesten, [...] echt heel breed. Van alles gebeurde daar.”¹¹⁶

Zo herinnert Roel Hoek, oud-antropologiestudent en -activist, zijn tijd in het complex aan de Prof. Bromstraat. Maar het was ook het “getto van de lerende kaste” volgens A.F.Th. van der Heijden, in Wolfs boek over vijfenvijftig jaar SSHN.¹¹⁷ “Voor mij staat die tijd synoniem voor de Grote Vrijheid. Hoogeveldt was toen net opgeleverd, we kwamen met zestien jongens op één gang terecht.”, tekende journalist Stephen Friedrichs op uit de mond van oud-bewoner Ad van Hout.¹¹⁸ De oud-Hoogeveldtbewoners die in Friedrichs artikel aan het woord komen, vertellen eenzelfde verhaal als de geïnterviewden voor dit onderzoek. De gangen in deze nieuwe studentencomplexen leenden zich uitstekend voor groepsvorming, door middel van feesten, discussies of anderszins.

In gangen waar studenten zelf mochten bepalen wie de volgende huisgenoot was, heerste grotere onderlinge verbondenheid. In veel gevallen kwam een student via zijn of haar netwerk aan een volgende kamer.¹¹⁹ Omdat studenten een leeftijd hebben waarop *peers* een grote invloed op hun eigen levensopvattingen hebben, komen zij op deze manier vanzelf in aanraking met gelijkgestemden, wat huisvesting betrof.¹²⁰ Dit gold voor studenten binnen traditionele vormen van huisvesting, maar zeker ook voor studenten die kozen voor een alternatieve woonvorm, zoals in de volgende twee paragrafen duidelijk wordt.

4.2 Kraken

Een ontwikkeling die parallel loopt aan de gereguleerde huisvesting, is die van het kraken. Het kraken, ofwel het bezetten en bewonen van een leegstaand pand, kwam in Nederland tegen het einde van de jaren zeventig in zwang.¹²¹ Roel Hoek woonde in het eerste kraakpand van Nijmegen; een pand van het Nederlands Katholiek Vakverbond aan de Berg en Dalsweg.¹²²

In Hoeks kringen waren veel studentactivisten naast hun politieke en sociale engagement ook ‘kraker’. Geen van de andere geïnterviewden heeft overigens ooit in een kraakpand gewoond. Kraken was voor de krakers in die tijd niet alleen een vorm van huisvesting. Het kraken zelf was al een manier om te rebelleren tegen de traditionele, ‘kapitalistische’ samenleving; het was activisme. Wie kraker was, was ook activist. Het Nijmeegse kraken werd ietwat meer *mainstream* vanaf de Nationale Kraakdag 5 mei 1970 maar zou tot de jaren tachtig een niche in de studentenhuisvesting blijven alvorens een invloedrijke beweging te worden.¹²³

Kraken kon samen met het studentactivisme opkomen, omdat het een manier was voor studenten om iets te doen aan de door hen beleefde onrechtvaardigheid in de wereld. De leegstand in de stad toentertijd werd ook als onrechtvaardig beleefd. Krakkers zouden zich toegang verschaffen tot ‘enkele honderden panden’ tijdens de jaren zeventig.¹²⁴ De kraakbeweging opereerde volgens Rob Wolf lange tijd apart van de overige linkse groeperingen in de stad. Deze kwamen samen bij de Zeigelhof-affaire, alias *De Pierson*, zoals beschreven in paragraaf 2.4.

4.3 Woongroepen

Een vorm van wonen die veelal geassocieerd wordt met de jaren tachtig, maar zijn ontstaan heeft in de zeventiger jaren, is de woongroep. Studenten met de wens om niet alleen, maar ook niet in gezinsverband te wonen, zochten hiervoor in eerste instantie een mogelijkheid bij de woningbouwverenigingen of de bank. Hierover schreef Wiel Tonies:

¹¹⁶ Roel Hoek, persoonlijke communicatie, 17 mei 2022.

¹¹⁷ Rob Wolf, *Student Onder Dak* (Nijmegen 2006) 15.

¹¹⁸ Stephen Friedrichs, ‘Liefdes en een moord op Hoogeveldt’, *Vox* (6 maart 2017).

¹¹⁹ Roel Hoek, p.c., 17 mei 2022; Jules Jansen, p.c., 23 mei 2022; Ed Melchior, p.c., 30 mei 2022.

¹²⁰ Theodore M. Newcomb & Everett K. Wilson, *College Peer Groups* (Chicago 1966) 71.

¹²¹ Eric Duivenvoorden, *Een voet tussen de deur: geschiedenis van de kraakbeweging (1964-1999)*, (Amsterdam 2000).

¹²² Roel Hoek, p.c., 17 mei 2022.

¹²³ Eric Duivenvoorden, *Een voet tussen de deur. Geschiedenis van de kraakbeweging (1964-1999)* (Amsterdam 2000).

¹²⁴ Dolly Verhoeven, *Het Nijmeegengevoel* (Nijmegen 2020) 111.

Jan van Teeffelen, 1976,
Huisvestings problematiek.
Katholiek Documentatie Centrum.

“De woningbouwvereniging zag je al aankomen, hun aanbod voldeed niet aan ‘woongroepwensen’. Particuliere huisbazen werkten enkel met individuele contracten en bij de bank werd je wantrouwend benaderd. Kortom: ze geloofden niet in de continuïteit van deze woonvorm. Dus, frustratie alom!”¹²⁵

Dit beeld zal worden herkend door één van de schrijvers van *Bevlogen Sociologen*. Hij voerde midden jaren zeventig een onderzoek onder woongroepen uit namens de Leef/Woon Werkgemeenschap, waarbij ook Wiel Tonies actief was.

De reden om een woongroep op te richten of om bij een woongroep aan te sluiten, kon verschillen. Zo vertelde Rob Wolf over de woongroep waarvan hij deel uitmaakte dat de leden geen ideologisch doel voor ogen hadden.¹²⁶ Pragmatische redenen zoals de huurprijs, het wonen met vrienden, of het niet langer in een studentenhuis mogen wonen speelden zeker een rol. Bij ideologische woongroepen was de lijn tussen huisgenoten en mede-activisten een stuk dunner. Ook kwam het voor dat woongroepenbewoners het voornemen hadden hun latere kinderen gezamenlijk op te voeden. Dit laat zien dat de conventionele woonvormen en opvoedingsmethoden hen niet lagen. Het wonen in een woongroep was in wezen al een vorm van actie tegen de traditionele normen van de samenleving.

Halverwege de jaren tachtig, tijdens de “uitlopers van het Nijmeegse activisme”, bestond de interesse in andere vormen van wonen dan het traditionele gezin, wat lang werd gezien als de hoeksteen van de samenleving.¹²⁷ Ed Melchiors woonde zelf ook een tijd in een woongroep en onderkent dat het hebben van dezelfde normen en waarden een belangrijke factor was voor het samenwonen in deze vorm, maar hij benadrukt dat woongroepen bij uitstek een plek waren waar discussies gevoerd werden en dat ieders opvattingen niet identiek hoefden te zijn. Bovendien benadrukt hij ook de emanciperende dimensie van het wonen in een woongroep. Afhankelijk van de gemaakte afspraken, zijn alle bewoners in principe elkaars gelijken. Roos Huijnen heeft dit ook altijd zo ervaren:

“... Ik denk dat iedereen van mijn vriendenclub voor het feminisme was... is. Dat iedereen er gelijkwaardig voorstond.”¹²⁸

Uit het bovenstaande is op te maken dat de woongroep een vorm van huisvesting was waar een gedeelde levensopvatting tussen bewoners vaak een voorwaarde was. Het was echter niet noodzakelijk om gezamenlijk actie te voeren; met elkaar discussiëren, zoals in andere woonvormen, was voor sommige bewoners genoeg.

¹²⁵ Wiel Tonies, ‘Woongroepen en jongerenhuisvesting’ in: Hans Timmermans (ed.), *70’s in Nijmegen, tien creatieve aksiejaren* (Nijmegen 2007).

¹²⁶ Rob Wolf, persoonlijke communicatie, 31 mei 2022.

¹²⁷ Ed Melchiors, p.c., 30 mei 2022.

¹²⁸ Roos Huijnen, p.c., 23 mei 2022.

4.4 Wonen met huisgenoten

Wat iedere vorm van gemeenschappelijke studentenhuysvesting gemeen heeft, is het inherente gemak van discussievoering. Daarmee is niet gezegd dat een student die zonder huisgenoten woonde, niet de mogelijkheid tot het voeren van discussies ervoer. De stad kende genoeg discussie-hotspots, zoals De Lindenberg, O42, het Derde Wereldcentrum of Doornroosje. Echter, alle vijf geïnterviewden beschreven op één of andere wijze de herkenbare situatie van ‘discussies aan de eettafel’.

De samenstelling van studentenhuizen, en daarmee de beschikbare gesprekspartners, veranderde bovendien continu. Uit de interviews blijkt dat het vinden van een kamer toentertijd vooral via het sociale netwerk van de woningzoekende verliep.¹²⁹ Deze manier van selectie – waarbij nieuwe huisgenoten gevonden werden binnen een bestaand netwerk van vrienden, gelijkgestemden – maakte het mogelijk voor gelijkgestemden om met elkaar te wonen. In studentenhuizen van de SSHN was al vroeg sprake van coöptatierecht en ook in de vrije sector kwam dit veel voor.¹³⁰ De bewoners droegen een nieuwe huisgenoot voor aan de huisbaas, voor wie deze regeling administratief werk scheelde.

4.5 Conclusie

Het woningaanbod voor Nijmeegse studenten was in de jaren zeventig diverser dan in de decennia ervoor. Studenten woonden met elkaar in studentenhuizen en -complexen of in krakersgemeenschappen en woongroepen. Doordat studenten vaak zelf bepaalden wie hun nieuwe huisgenoot werd, hadden zij invloed op hun eigen leefomgeving. Uitgaande van Rikers bevinding dat de leefomgeving van studenten invloed heeft op gedrag, was er sprake van een versterkend effect.¹³¹ Een activistisch huis trok activistisch aangelegde nieuwkomers aan. Zoals Newcomb, Wilson en Kohlberg al in de jaren zestig en zeventig wisten, zijn studenten tijdens hun vroege volwassenheid verhoogd vatbaar voor de invloeden van hun *peers*, naar wie ze ook kijken bij problemen of dilemma's.¹³² Janssen en Voestermans kwamen in 1978 tot eenzelfde inzicht, toegespitst op de Nijmeegse situatie na hun onderzoek onder KUN-studenten:

“Men mag aannemen dat op deze leeftijd de invloed van het ouderlijk milieu enigszins afneemt en de peer group aan betekenis wint. Met name geldt dit voor studenten omdat zij bij het begin van hun studie, het ouderlijk tehuis veelal verlaten en op kamers gaan wonen.”¹³³

Concluderend kan gesteld worden dat studentenhuysvesting in Nijmegen zich ontwikkelde van kleinschalig tijdens de jaren vijftig en zestig, naar een omvangrijke speler in het Nijmeegse woningaanbod en belangrijke invloed voor de Nijmeegse studentenpopulatie tijdens de jaren zeventig. Wanneer studenten met huisgenoten woonden, en zij inspraak hadden over wie dit waren, was er sprake van een mechanisme waardoor *peer influence* werd vergroot en waarmee activistisch ingestelde studentenhuizen hun karakter niet alleen behielden, maar dit konden versterken.

Affiche over groepshuysvesting, uit: René van Hoften (ed.) *Bevlogen Sociologen* (Nijmegen in *controlled circulation*)

¹²⁹ Ed Melchior, persoonlijke communicatie, 30 mei 2022; Roel Hoek, p.c., 17 mei 2022; Jules Janssen, p.c., 23 mei 2022.

¹³⁰ Ibidem.

¹³¹ Harold C. Riker, *College housing as learning centers* (Washington D.C. 1965).

¹³² Theodore M. Newcomb & Everett K. Wilson, *College Peer Groups* (Chicago 1966). Lawrence Kohlberg, ‘Stages of moral development’ in C. M. Beck, B. S. Crittenden, & E. D. Sullivan (Eds.), *Moral education* (Toronto 1971).

¹³³ Janssen & Voestermans, *De Vergruisde Universiteit* (Nijmegen 1978) 370.

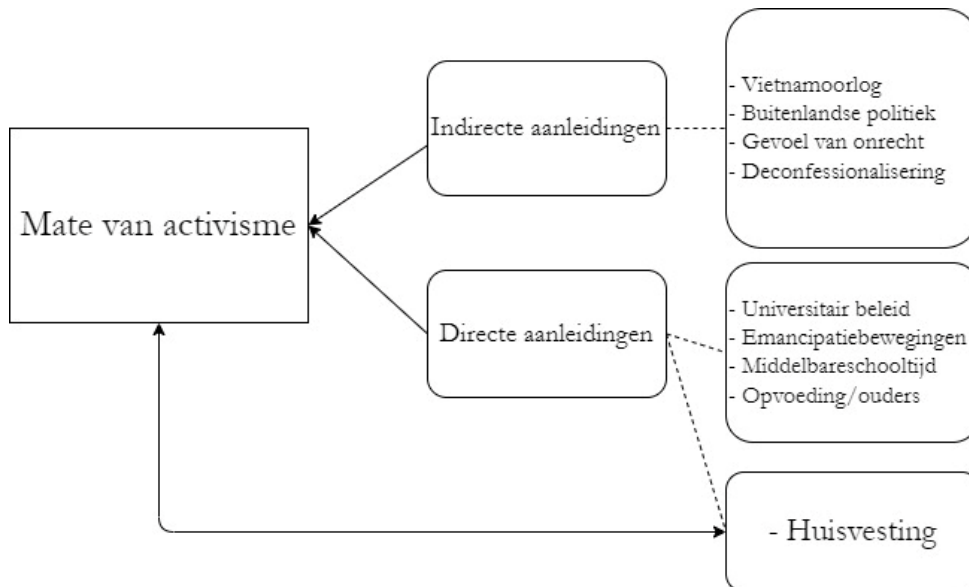
Conclusie

De jaren zeventig hebben Nijmegen een blijvende reputatie als links, progressief bolwerk gegeven, ondanks dat de omvang van het toenmalige activisme geregeld is aangedikt. Studenten speelden in de vorming van dit imago een niet te onderschatten rol. In de stad bleken de ideale voorwaarden voor een activistische bubbel te bestaan. In deze concluderende paragraaf worden de bevindingen van de vorige drie hoofdstukken aan elkaar gerelateerd om de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden.

Nijmeegse studentenhuisvesting maakte tijdens de jaren zeventig een ontwikkeling door van kleinschalig en gereguleerd, naar grootschalig en divers (kraken, woongroepen). Elk van deze vormen, mits gedeeld met huisgenoten, faciliteerde groepsvorming; wat ertoe bijdroeg dat studenten elkaar beïnvloedden. Bewoners van studentenhuizen werden *peer groups* die voor jongvolwassenen belangrijk waren bij de afronding van hun morele ontwikkeling. Huisvesting speelde vervolgens een rol in de organisatie van de reeds begonnen studentenbeweging. Het efficiënt inzetten van beschikbare kennis is volgens *Resource Mobilization Theory* één van de voorwaarden voor het succes van een sociale beweging. Het delen van kennis vergrootte het gevoel van onrechtvaardigheid, wat vervolgens tot een grotere strijdbaarheid leidde. De in de Klandermans-school genoemde voorwaarden voor een sociale beweging waren aanwezig en werden versterkt door het mechanisme van *peer influence* in studentenhuizen.

Leden van de studentenbeweging voerden op verschillende manieren en voor verschillende doelen actie. Het universitaire protest werd ingezet tijdens de jaren zestig door de SVB en de volgende generatie zette dit voort in de 6-oktobergroep en de USN. Het protest strekte echter verder dan de universiteit. Studenten lieten zich uit over een scala aan onderwerpen zoals emancipatie, binnen- en buitenlandse politiek, en lokaal beleid.

Dit studentactivisme werd door verschillende factoren veroorzaakt. De voornaamste zijn schematisch weergegeven in het onderstaande, herziene model.

Het model toont de wederkerige relatie tussen huisvesting en activisme. Een relatie die door het mechanisme van *peer influence* onder jongvolwassenen werd versterkt.

Studentenhuisvesting had een wezenlijke invloed op de mate van activisme onder Nijmeegse studenten in de jaren zeventig. Het vervulde verschillende functies die de studentenbeweging versterkten; kennisdeling, facilitering van discussies en vergroting van het sociale netwerk van de student. In het geval van kraken of woongroepen was huisvesting op zichzelf al een vorm van activisme.

De bevindingen van dit onderzoek dragen bij aan de wetenschappelijke kennis over de implicaties van *peer influence* bij studenten. Studies over studentenhuysvesting koppelden dit voornamelijk aan academische resultaten. Met deze scriptie worden de fenomenen studentenhuysvesting en studentenprotest voor het eerst aan elkaar gerelateerd, door bevindingen uit de sociale psychologie toe te passen op de unieke ruimte die huysvesting in kon nemen in het leven van Nijmeegse studenten tijdens de jaren zeventig.

Uiteindelijk is huysvesting slechts één van de factoren geweest die linkse studenten in Nijmegen tot het activisme brachten. Het is er wel een die ten onrechte onderbelicht is gebleven in het onderzoek naar deze boeiende episode in de geschiedenis van de stad. Een episode die een blijvende indruk heeft achtergelaten op het *Havanna aan de Waal*.

Vervolgonderzoek naar dit onderwerp kan onder meer worden gericht op de man-vrouwverhoudingen in het Nijmeegse activisme. Eén geïnterviewde sprak over ‘tribunalen’, waarin vermeende seksistische mannen werden berecht door een vrouwencomité.¹³⁴ In hoeverre was er sprake van ‘mannenhaat’ binnen de vrouwenbeweging in Nijmegen? En in hoeverre waren die sentimenten gerechtvaardigd? Ook de emanciperende functie van alternatieve vormen van huysvesting, zoals woongroepen, verdient nader onderzoek. Was het zo dat leden van zulke samenlevingsverbanden vaak minder waarde hechtten aan traditionele rolverdelingen?

Dit onderzoek beruiste grotendeels op kwalitatieve dataverzameling. Een kwantitatieve aanpak had deze scriptie mogelijk een ander aanzien gegeven. Door middel van enquêtes, met vragen over huysvesting en studierichting, afkomst, religie en gender zou een statistische analyse over ditzelfde thema mogelijk interessante inzichten opleveren.

Tot slot kan vergelijkend vervolgonderzoek worden verricht naar overeenkomsten en verschillen tussen activistische en niet-activistische studentensteden in binnen- en buitenland. Hoe zag studentenhuysvesting eruit in Tilburg en Utrecht en in hoeverre verklaart huysvesting het verschil in activisme? En hoe meet het Nederlandse systeem van studentenhuysvesting zich aan die in het buitenland?

¹³⁴ Roel Hoek, persoonlijke communicatie, 17 mei 2022.

Bibliografie

Primaire bronnen

Interview Roel Hoek (Nijmegen 17 mei 2022).

Interview Roos Huijnen (Nijmegen 23 mei 2022).

Interview Jules Jansen (Nijmegen 23 mei 2022).

Interview Ed Melchiors (Nijmegen 30 mei 2022).

Interview Rob Wolf (Nijmegen 31 mei 2022).

Literatuur

Akiva T., Carey R., L., Cross A., B., Delale-O'Connor L., & Brown, M., R., 'Reasons Youth Engage in activism programs: Social justice or sanctuary?', *Journal of Applied Developmental Psychology* 53 (2017) 20-30.

Altbach, P., G., 'The International Student Movement', *Comparative Educational Review* 8:2 (1964) 131-137.

Philip G. Altbach, 'Student political activism', in Altbach, P., G., (ed.), *International higher education: an encyclopedia*, (Garland, New York/London 1991) 247-260.

Andresen, K., & Steen, van der, B., (eds.), *A European Youth Revolt, European Perspectives on Youth Protest and Social movements in the 1980s* (Londen 2016).

Braudel, F., 'History and the Social Sciences: The Long Duration', *Political Research, Organization and Design* 3:6 (1960) 3-13.

Brabers, J., 'Van rooms naar?', in: J. Brabers (red.), *Nijmegen. Geschiedenis van de oudste stad van Nederland, deel 3: Negentiende en twintigste eeuw* (Wormer 2005), p. 448-467.

Brown, B. B., 'Peer groups and peer cultures.' in: S. S. Feldman & G. R. Elliott (eds.), *At the threshold: The developing adolescent* (Harvard University Press 1990).

Dalton, J., C., *The Influence of Peer Culture on College Student Values* [paperpresentatie]. Annual Meeting of the American College Personnel Association/National Association of Student Personnel Administrators (Chicago 1987).

Dill, B., & Aminzade, R., 'Historians and the Study of Protest', in; C. Roggebrand & B. Klandermans (eds.) *Handbook of Social Movements Across Disciplines* (Cham 2017).

Duivenvoorden, E., *Een voet tussen de deur: geschiedenis van de kraakbeweging (1964-1999)*, (Amsterdam 2000).

Estler, S., 'A critical incident study of learning at Ohio University', Master thesis (1969).

Heijden, van der, P., & Zuthem, van, J., *Een Modelboerderij voor de Rest van Nederland? Nijmegen als 'linkse stad' in de jaren zeventig*, Numaga jaarboek (2011).

Illades, C., *Conflict, Domination, and Violence: Episodes in Mexican Social History* (New York 2017).

Janssen, J., 'Tien jaar wijzer. De studentenbeweging tussen 'toen' en 'toekomst', *Jeugd en Samenleving* 9:9 (1979).

Janssen, J. & Voestermans, *De Vergruisde Universiteit* (Nijmegen 1978).

Jenkins, C., 'Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements', *Annual Review of Sociology* 9 (1983) 527-553.

- Kamp, J., Legêne, S., Rossum, van, M., Rümke, S., *Geschiedenis Schrijven!* (Amsterdam 2016).
- Kelloway, E., K., Francis, L., Catano, V., M., & Teed, M., 'Predicting Protest', *Basic and Applied Social Psychology* 29:1 (2007) 13-22.
- Klandermans, B., *Social Psychology of Protest* (Oxford 1997).
- Klijne, H., *Geschiedenis van de Nederlandse Studentenbeweging 1963-1973* (Amsterdam 1978).
- Klomp, R., *De 'Kritiese' Stad. Linkse studentenbewegingen in Nijmegen* (Nijmegen 2012).
- Kohlberg, L., 'Stages of moral development' in: Beck, C., M., Crittenden, B., S., & Sullivan, E., D., (Eds.), *Moral education* (Toronto 1971).
- Koster, F., *Studenten van Proletariaat tot Praatgroep: een verhaal over de Nijmeegse studentenbeweging tussen 1970 en 1976, vooral over de socialistiese studentenbond politikologie* (Nijmegen 1979).
- Leydesdorff, S., *Oral History*, (Amsterdam 2021).
- Loo, van der, V., *De Vrouw Beslist, De Tweede Feministische Golf In Nederland* (Wormer 2005).
- Luescher-Mamashela, T., M., 'Theorising student activism in and beyond the 20th century: the contribution of Philip G. Altbach' In (eds. M. Klemenčič, S. Bergan & R. Primožič): *Student Engagement in Europe: society, higher education and student governance* (Straatsburg 2015).
- McCarthy, J., D., & Zald, M., N., 'The Enduring Vitality of the Resource Mobilization Theory of Social Movements', in Jonathan H. Turner (ed.): *Handbook of Sociological Theory* (Boston 2001) 533-565.
- Newcomb, T., M., & Wilson, E., K., *College Peer Groups* (Chicago 1966).
- Nadelson, L. S., Semmelroth, C., Martinez, G., Featherstone, M., Fuhriman C., A., & Sell, A., 'Why Did They Come Here? – The Influences and Expectations of First-Year Students' College Experience', *Higher Education Studies* 3:1 (2013) 50.
- Olson, M., *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups* (New York 1968).
- Palmer, C., Broido E., M., & Campbell J., 'A Commentary on "The Educational Role in College Student Housing"', *The Journal of College and University Student Housing* 35:2 (2008) 86-99.
- Riker, H., C., *College housing as learning centers* (Washington 1965).
- Riker, H., C., & DeCoster. 'The educational role in college student housing', *Journal of College and University Student Housing* 1:1 (1971) 3-7.
- Roggebrand R., & Klandermans B., (eds.), *Handbook of Social Movements Across Disciplines* (Cham 2017).
- Scheffer, P., 'Op het breukvlak van klassieke en moderne universiteit', in: E. Schillebeeckx, A.G.M. van Melsen, A.G. Weiler, J.M. Hageman, S.F.L., Baron van Wijnbergen en Paul Scheffer, *Democratisering en identiteit, Beschouwingen over de Katholieke Universiteit Nijmegen 1968-1983* (Nijmegen/Baarn 1983)
- Schreuder, O., *Proeven van eigen cultuur – deel 2* (Nijmegen 1998).
- Stekelenburg, van, J., & Klandermans, B., 'The Social Psychology of Protest', *Current Sociology* 61:5-6 (2013) 886-905.
- Timmermans, H., (ed.) *70's in Nijmegen: Tien Kreatieve Aksiejaren* (Nijmegen 2007).
- Verhoeven, D., *Het Nijmegengevoel* (Nijmegen 2020).
- Weggemans, T., 'Modern Communal Lifestyle and Housing Form', *The Netherlands Journal of Housing and Environmental Research* 2:3 (1987).

Wolf, R., *Student onder dak, 55 jaar studentenbuisvesting in Nijmegen* (Nijmegen 2006).

Zon, van der, L., 'Levende Geschiedenis, een oral history handleiding' (2016).

Kranten- of tijdschriftartikelen en webpagina's

Atria, 'Baas in eigen buik', <https://atria.nl/tag/baas-in-eigen-buik/> (geraadpleegd op 4 juni 2022).

Carin van der Meij, 'Nijmegen is een regenbooggemeente: dit betekent het', *In de Buurt Nijmegen* (21 juli 2021).

Friedrichs, S., 'Liefdes en een moord op Hoogevelde', *Vox* (6 maart 2017).

Gessel, van, H., 'Studentenverzet', *de Volkskrant* (30 september 1978).

Gelderlander, de, 'Stad lijdt nog altijd onder de jaren zeventig', *De Gelderlander* (30 maart 2017).

Lambeets, K., Dijk, van D., 'De eerste studentenbezetting van Nederland was in Nijmegen', *Vox* (7 mei 2018).

Mensink, M., *Blij met het Nijmeegse actie- en emancipatieparadijs in de jaren zeventig*. De Nijmeegse Stadskrant. (7 april 2020). Geraadpleegd van <https://www.denijmeegsestadskrant.nl/achtergrond/blij-met-nijmeegs-aktie-en-emancipatieparadijs-in-de-jaren-zeventig/>, op 13 juli 2022.

MijnGelderland, *Opstandig Nijmegen, Links en rebels*. MijnGelderland (z.d.). Geraadpleegd van <https://mijngelderland.nl/inhoud/canons/nijmegen/opstandig-nijmegen>, op 13 juli 2022.

Radboud Universiteit, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, *F.J.F.M. Duynstee* (z.d.), geraadpleegd van https://www.ru.nl/rechten/@704311/f_j_f_m_duynstee/ op 2 juni 2022.

Vietnamoorlog (1955-1975) – Oorzaken, samenvatting & gevolgen, De eerste televisieoorlog..., <https://historiek.net/vietnamoorlog-oorzaken-samenvatting-gevolgen/76855/>. Geraadpleegd op 24 mei 2022)

Bijlage 1: respondenten

Hieronder volgt een korte voorstelronde van de geïnterviewden voor dit onderzoek, chronologisch geordend op basis van interviewdatum.

Roel Hoek studeerde vanaf 1969 tot 1984 culturele antropologie aan de KUN, met een specialisatie in archeologie. Hoek komt oorspronkelijk uit Maastricht en is opgegroeid in Waalwijk. Zijn keuze voor de KUN was gebaseerd op het feit dat zijn familie uit Nijmegen kwam en zijn zussen er al studeerden. Hij heeft zich tijdens zijn studententijd onder meer beziggehouden als zeefdrukker bij De Vrije Druk, op een gegeven moment de huisdrukker van Doornroosje. Na zijn studententijd is hij werkzaam geweest als archeoloog en bezit hij samen met twee anderen enkele studentenhuizen die zij zonder winstoogmerk verhuren.

Roos Huijnen studeerde vanaf 1970 tot 1980 medicijnen aan de KUN en is geboren in Zuid-Limburg. Huijnen koos voor een studie in Nijmegen omdat haar broers en zussen er al studeerden en het de dichtstbijzijnde universiteitsstad was. Al tijdens haar studie is zij lid geworden van de SP. Na haar studie is ze huisarts geworden.

Jules Jansen studeerde van 1970 tot 1978 sociale geografie aan de KUN. Hij is geboren in Oss. Jansen koos voor de KUN omdat twee broers er al studeerden. Tijdens zijn studententijd werd hij een actief lid van de SP. Na zijn kandidaatsbul is hij richting het onderwijs gegaan.

Ed Melchiors studeerde vanaf 1969 tot 1971 sociologie aan de KUN. Hij komt oorspronkelijk uit Kerkrade. Melchiors eerste keuze om te studeren was in Amsterdam. Door druk van zijn ouders kwam hij naar Nijmegen, dat toentertijd nog als Katholiek bekendstond. Een broer van Melchiors studeerde ook al in de stad. Na zijn opleiding is Melchiors werkzaam geweest als docent maatschappijleer. Als vrijwilliger is hij actief in zijn wijk en op de HAN.

Rob Wolf studeerde vanaf 1970 tot 1979 geschiedenis aan de KUN. Wolf komt uit Breda en koos voor een studie in Nijmegen wegens familiebanden. Dat de universiteit officieel Katholiek was speelde ook een rol. Na zijn opleiding in Nijmegen is Wolf aan de archiefschool in Maastricht gaan studeren. Wolf is zelfstandig historicus, schrijver en archivaris. Hij geeft lezingen en rondleidingen en organiseert tentoonstellingen in Nijmegen en omstreken.

Bijlage 2: interviewguide

Interviewguide NAAM

Doelen:

Verschaffen historische context en kennis

Antwoord op de vraag: waren studentenhuizen een stimulerende omgeving wat betreft deelname aan studentactivisme in Nijmegen in de jaren '70 en '80?

Concrete **voorbeelden** van studentenhuizen, personen, leidende figuren

Bedankt voor uw medewerking aan mijn onderzoek. Allereerst de **vraag of u het goed vindt dat ik het interview opneem** voor latere transcriptie en toevoeging aan mijn scriptie.

Dan kort wat over mij en mijn onderzoek.

- Huug Wiss, kom uit Nijmegen, blijven hangen
- Premastergeschiedenis, uiteindelijk docent

Voor mijn **bachelorscriptie** ben ik geïnteresseerd in het Nijmeegse activisme en de studentenbeweging in de jaren zeventig en welke rol studentenhuisvesting daarin heeft gespeeld.

Om te beginnen wil ik u vragen naar uw studententijd in het algemeen:

- Wat hebt u gestudeerd?
 - o Welke periode?
- Waarom koos u daarvoor?
- Hoe bent u in Nijmegen terechtgekomen?
- Wat voor werk bent u na uw studententijd gaan doen?

Over uw woonsituatie:

- Kunt u beschrijven in wat voor studentenhuus/-huizen u gewoond hebt?
 - o Hoe werd het aantrekken van nieuwe bewoners geregeld?
 - **Coöptatie?** Via-via? Van buiten de stad?
 - **Speelde politieke overtuiging/kleur een rol bij het selecteren van nieuwe huisgenoten?**
 - **Versterkend effect?**
- Een bekend beeld is dat van de Brabantse katholieke jongeman of -vrouw die eenmaal in Nijmegen het geloof van de ouders verruilt voor het socialisme of marxisme.
 - o Herkent u dit beeld? Klopt dit volgens u?

Over Nijmegen in de jaren zeventig:

- Hoe zag het Nijmeegse activisme eruit in de jaren zeventig?
 - o 'Aksies', bezettingen; **wat gebeurde er?**
- Hoe breed werd het activisme gedragen in de stad?
 - o Universitaire bubbel? Verschillen per faculteit/opleiding?
 - o **Deed dé Nijmegenaar mee?**
 - o Wat was er juist in die periode kenmerkend aan de **mentaliteit** van studenten?
- Wie zette al die acties op touw?

Hoe zag de **man-vrouw verdeling** eruit in het activistische circuit?

- Hoe speelden vrouwen een andere rol?
- Wat kunt u mij vertellen over de feministen uit die tijd?
- Hoe woonden zij? Anders dan mannen?
- Waren er veel gemengde huizen? Veel huizen met alleen vrouwen?

Deed u mee aan het (Nijmeegse) studentactivisme?

- Waarom wel/niet?
 - Waarom doen mensen überhaupt mee aan protesten, in uw mening?
 - **Welke oorzaken had het Nijmeegse activisme?**
 - Waarom is het in Nijmegen, samen met Tilburg en Amsterdam, zoveel groter geworden dan in andere universiteitssteden?
- Hoe werd dat georganiseerd? Was dat meer via...
 - Actiegroepen, grondraden, studieverenigingen à **institutioneel/formeel**
 - Vriendengroepen, studentenhuizen, cafés à **informeel**
- Waren er volgens u studentenhuizen, -complexen of -gangen waar het activisme **meer** broeide dan in andere?
 - Hoe was dit verdeeld? Overal wel *iemand* bezig met activisme? Of in sommige huizen helemaal niets?

Welke rol speelde de huisvesting van studenten in het activisme van de jaren zeventig?

- Wat waren de hoofdredenen voor een student om eraan mee te doen?
 - Vriendengroep (peers)
 - Ideologische overtuiging
 - De wil om iets bij te dragen
- **Waar/wanneer werd de kiem gelegd bij latere activisten?**
- Hoe werd er in die tijd gedacht over studentenhuisvesting?
 - Taak van de overheid?
 - Was men zich bewust van de sociale functie?

Wanneer hield deze activistische periode in Nijmegen volgens u op?

- Waarom?
- **Wat heeft het onder aan de streep opgeleverd?**

Ik wil u hartelijk bedanken voor het deelnemen aan mijn onderzoek.

Is er iets wat u nog kwijt wil?

Iets wat ik over het hoofd heb gezien of waar ik volgens u zeker nog naar moet kijken?

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de resultaten?